מתוך: אתר "בינינו" | מערכת שיעורי תורה לצפיה | BEINENU.COM

בס"ד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

נפלאות מתורתך

"וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָהּ. וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא". שמות ל"ו, ה' - ו'.

הגמ' בשבת צ"ו ב' מקשה, מהיכן לומדים איסור הוצאה מרשות לרשות: "הוצאה גופה היכא כתיבא. אמר רבי יוחנן, דאמר קרא וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה. משה היכן הוה יתיב, במחנה לויה, ומחנה לויה רשות הרבים הואי (שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו – רש"י), וקאמר להו לישראל: לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו (מאהליכם – רש"י) לרשות הרבים... אשכחן הוצאה, הכנסה מנלן. סברא היא, מכדי מרשות לרשות הוא, מה לי אפוקי ומה לי עיולי".

דברי רבי יוחנן הללו שלומד איסור הוצאה מדברי משה בפרשה זו, צריכים תלמוד מכמה פנים.

ראשית, ציוויו זה של משה שיעבירו קול במחנה לבל ימשיכו להביא עוד תרומות, נאמר רק לאחר שהרבו העם להביא, ואם הכרזה זו באה ללמד את העם לבל יכשלו באיסור שבת של הוצאה, הרי היה לו להכריז כן גם אילו יש צורך בנדבות נוספות, ומדוע הכריז כן רק לאחר שנודע לו כי 'מרבים העם להביא מִדֵּי העבודה'.

יתרה מזו, עצם הדבר שהכרזה זו באה רק לאחר שהרבו העם להביא, ראיה מוכחת היא שאינה אלא למטרת הפסקת ההבאה, ולא מחמת איסור שבת, וא"כ מהיכן למד רבי יוחנן מפרשה זו איסור הוצאה בשבת.

עוד מעניין הטענה, שאם אכן בזמן זה נאמר למשה איסור הוצאה ללמד את ישראל, מדוע לא לימדם יחד עם הציווי להביא למלאכת המשכן, שבמעמד זה היה לו ללמדם איסור הוצאה בשבת.

רביעית, מוסיף הפני יהושע (בחידושיו בשבת שם) ומקשה על עצם קושית הגמ' 'הוצאה גופה היכא כתיבא', הרי מקרא מלא הוא בפרשת הַמָּן (שמות ט"ז ס"ט), "רְאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמַיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", וכבר העמידו חז"ל שמפסוק זה למדין איסור הוצאה.

וחמישית, קושיה זו קשה גם על רבי יוחנן, מדוע מחפש הוא לתרץ בדרשה חדשה מפרשה דידן של נדבת המשכן, אחרי שכבר בפרשת המן למדו כן [ע"ע בפני יהושע שמוסיף להקשות עוד בסוגיא זו ומיישבה במהלך מחודש 'כפתור ופרח', וע"ע בצל"ח].

*

בנדבת ותרומת בני ישראל למשכן, היו שלש תרומות, כפי שדרשו בירושלמי שקלים א' א' (דף ב' א'), ובקיצור בבבלי מגילה כ"ט ב' (וכפרש"י בריש פרשת תרומה והובא בילקוט שס"ג, אות ה'), אחת למלאכת המשכן בכללותה, אחת לאדנים ואחת לקניית קרבנות. ושונים שתי התרומות האחרונות מהראשונה, שבתרומה הראשונה למלאכת המשכן בכללותה, בה תרמו את י"ג הדברים הנזכרים בתחילת פרשת תרומה, כל אחד יכל לנדוב עבורם ואף להרבות בהם כנדבת לבו, ואילו בשתי התרומות האחרונות, שהיו רק מ'כסף', מלבד מה שקיבלו אותם רק מזכרים בני עשרים שנה ומעלה, עוד נאמר בהם ציווי מיוחד על שיעורם המדויק והשווה לכל אחד ואחד (שמות ל' ט"ו): "הָעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשָּׁקֶל לָתֶת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שכל אחד חייב ויכול לתת בדיוק מחצית השקל, לא פחות ולא יותר.

במצוות 'מחצית השקל' שניתנה בכל שנה ושנה, היתה אפשרות לידע את מנינם של ישראל, וזאת על ידי מניית סכום המטבעות שניתנו, ובפרשה זו שנאמרו בה שני מנינים של מחצית השקל, האחת לאדנים והשניה לקניית הקרבנות, שכמותו היה בכל שנה ושנה, שניהם באו בכדי לידע את מנינם של ישראל, הראשון, אחרי המגפה של העגל, בתקופה שלאחר יום הכיפורים, לידע מה מנין הנותרים, והשניה, כמה חודשים לאחר מכן, באחד לחודש השני בשנה השנית (עיין ברש"י שמות ל' ט"ז).

והנה במנינים אלו מנו רק את הזכרים בני עשרים שנה ומעלה, ולדעת התורה הקדושה, הגם שלחשבון האישי של כל אחד ואחד להתחייב במצוות, הקובע הוא י"ג שנה מעת לידתו, בכל זאת לגבי קביעת מנין שנותיו, אינם אלא לפי שנות בריאת העולם, שכל אלו שנולדו במהלך השנה, בין בתחילתה בחודש תשרי ובין בסופה בחודש אלול, כשמגיע א' תשרי הראשון לדינן, נחשבים כבני שנה, וכאשר יגיע א' תשרי אחרי תשע עשרה שנה, יחשבו כבני עשרים שנה וימנו יחד עם כל בית ישראל.

ושני המנינים הללו, הגם שהיו בשתי שנים נפרדות, האחד בשנה הראשונה ליציאת מצרים בה נצטוו על עשיית המשכן, והשני באחד לחודש השני בשנה השנית ליציאת מצרים, בכל זאת לגבי שנות עולם, היתה זו שנה אחת שהתחילה בתשרי אותה שנה בה התבשרו שה' סלח להם ומבקש להשרות שכינתו עליהם ובתוכם, ושבעה חודשים לאחר מכן, שבמנין השנים הוא עדיין אותה שנה, היה המנין השני, ומסיבה זו תוצאות שני המנינים שווים.

*

ידועה שיטת הבה"ג (הובאה בתוס' שבת ו' ב' ד"ה כאן ועירובין ו' א' ד"ה כיצד), שאין רשות הרבים אלא מקום דריסת ששים רבוא, כמנין ישראל שהיו במדבר ששים רבוא, וכפי שהתורה כותבת בכמה מקומות שמנינם היה יותר משש מאות אלף (שמות פ"ח כ"ו, במדבר א' מ"ו, כ"ו נ"א).

שיעור זה של 'מקום דריסת ששים רבוא', מבארים המפרשים, אינו אלא בזכרים בני עשרים שנה ומעלה, שהרי במנין ששים רבוא של ישראל לא נמנו אלא אלו, ואם הנשים והטף מצטרפים לשיעור זה, היה לחז"ל לקבוע שיעור גדול יותר, כמנין ישראל באותה שעה יחד עם הנשים והטף, שהוא בשיעור ארבעה וחמשה.

על פי יסוד זה נזעקת קושיה עצומה, שהרי מנין זה של ישראל שהיה יותר משש רבוא, הוא משעת יציאת מצרים, כמפורש בפסוק (שמות י"ב ל"ז): "וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס סֻכֹּתָה כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הַגְּבָרִים לְבַד מִטַּף", ומנין זה כלל את כל עם ישראל על כל שבטיו, אך כאשר חטאו ישראל בעגל, ובני לוי הרגו בהם כשלושת אלפי איש, כמפורש בפסוק (שם ל"ב כ"ח), וזאת מלבד כל אלו שמתו במגפה על העגל (שם ל"ה), נמצא ששיעורם של ישראל אינו אלא פחות חמש מאות תשעים ושבע אלף איש, וא"כ מאז חטא העגל לא היה למקומם דין רשות הרבים דאורייתא, ולפי"ז קשה עוד יותר דברי רבי יוחנן הלומד איסור הוצאה מדברי משה במלאכת המשכן שהיה אחרי חטא העגל, כאשר חסרו ישראל משיעור ששים רבוא.

*

מהלך נפלא ביאר רבינו בעל הפני יהושע במהלך הדברים, שעל פיו יתורצו גם השאלות שכתבנו למעלה, כפי שהביא בשמו רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל בספרו 'שו"ת בית אפרים' (אור"ח סוס"י כ"ו, דף מ' ע"ב), בשם ספר 'דרך אניה', וכדלהלן.

אמת הדבר שמאז חטא העגל והריגת שלשת האלפים ומיתת האחרים במגיפה, היה מנין בני ישראל פחות מששים רבוא, ועל כן לא היה למקומם דין רשות הרבים דאורייתא ומסיבה זו משה לא הזהיר את ישראל על הוצאה.

כאשר הגיע א' בתשרי של השנה החדשה וחלפה שנה נוספת של ימות עולם, היו צעירים רבים שבגרו ונחשבו כעת כבני עשרים, שמצטרפים למנין של כלל ישראל, ובמוצאי יום הכיפורים כשירד משה ובישר לישראל שה' סלח להם על חטא העגל ומשרה את שכינתו בישראל, ונצטוו על נדבת בניית המשכן, ובכללם על תרומת האדנים למנין ישראל, כעת המתין משה לדעת כמה יעלה מנין בני ישראל יחד עם כל אותם צעירים, האם ישלימו את מנין ישראל לששים רבוא או לאו.

כשבאו ואמרו למשה שהעם מרבים להביא מדי העבודה, כללו בזה גם שיש ריבוי של מטבעות מחצית השקל יותר משש מאות אלף מטבעות הנצרכים לאדנים, כפי שהתורה מונה בתחילת פרשת פקודי, שהיו שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים מטבעות, נמצא שבשעה זו יש בישראל יותר משש מאות אלף זכרים בני עשרים שנה ומעלה, ואם כן יש למקום המחנה דין רשות הרבים, על כן מיד ציוה משה שיעבירו קול במחנה שכל ישראל לא יעשו עוד מלאכה של הוצאה, היות ודין המקום כרשות הרבים.

ולפי"ז מבואר הדבר 'כמין חומר' ואין כל מקום לכל הקושיות שהקשינו למעלה, שבאמת כל הסיבה שמשה העביר את הקול היה מחמת שהעם הרבו להביא מחצית השקל יותר משיעור ששים רבוא, ולכן הוברר שהיה למקומם דין רשות הרבים, וא"כ מפסוקים אלו יש מקור נאמן לאיסור הוצאה, ועד אותה שעה לא היה מקום ללמד את ישראל דין זה, היות ומנינם לא עלה לשיעור ששים רבוא, ולא היו בפרשה של הלכה זו, וכעת שמנינם עלה ונתרבה יותר משיעור ששים רבוא, היה צריך לחדש להם את ההלכה, ומשה לא יכל להסתמך על פרשת המן, היות ורק כעת התחדשה המציאות החדשה הזו.

© כל הזכויות שמורות לאיחוד בחידוד לרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

מזלא טבא וגדא לישראל

ברכת מזל טוב שלוחה בזה, מאת רבבות ישראל, קוראי עונג 'האיחוד בחידוד' לעטרת ראשינו, צורבא מרבנן,
הרה"ג מוה"ר יצחק אריה עפשטיין שליט"א
ולאשת חיל היא תתהלל העומדת על ימינו ולכל משפחתו הכבודה
אשר ידיו רב לו בהרבצת תורה, מידי שבת בשבתו, ומועד במועדו,
בנשיאה בעולה של תורה, בהחזקת הגליון וכתיבתו
למען יתענגו בו כל רואיו, ותרבה הדעת
כאשר יעידו אלפי מכתבי קוראי הגליונות, השותים בצמא את דבריו

לרגל נשואי בנו החתן המופלג ר' ישראל שליט"א
עב"ג בת הגאון ר' אהרן צבי זאב הלוי שטיינברג שליט"א, מרא דאתרא דקהילת 'זרע אברהם' ב'דענווער'
יה"ר שיעלה הזיווג יפה, ויראו דורות ישרים מבורכים, ברב שמחה ונחת, ובבנין עדי עד, לתפארת כל בית ישראל
המברכים, חברי מערכת 'האיחוד בחידוד', ורבבות קוראי עונג

פרשת ויקהל פקודי - פרה תשע"ה

גליון שכ"ו

שנה תשיעית

מענינא דשביעיתא

מולד חודש ניסן
יום שישי
בשעה 12:43.3

"היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח, אומר, בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם" (שו"ע או"ח סי' רכ"ו).

היכן מצינו שנוגע דין זה גם להלכות שביעית?

כתב חידה

מהצדיקים שבדורי הייתי,
ובזכות אבי גדולה קיבלתי.

בזכות בני בעל הידיעות,
עמו יחד זכיתי לתשבחות.

כאחד השוערים נקראתי,
ולזרע בגיל צעיר זכיתי.

מי אניי?

תוכן:הקשר בין הדמות לפרשה הוא בחזכרתה או ברמיזתה בפרשה, או בפרש"י

מעשה רב

התלהבות רבתי אחזה בקרב חלק מהציבור שהתוודע למחזות שבהם נראה דמותו של הכהן הגדול מאחיו, הסבא קדישא זיע"א, יחד עם עוד גדולי תורה ויראה מאותו דור דעה. ר' ראובן שהשיג את 'האוצר הגדול', כפי שמכנה אותו, הזמין את ר' שמעון אחיו שיזכה גם הוא לצפות עמו במחזה המרנין, תוך כדי שמתלהב ואומר שהוא ממש 'והיו עיניך רואות את מוריך'.

ר' שמעון מיהר לצנן את ההתלהבות בהודיעו שכלל אינו מעוניין לצפות בזה. את טעמו נימק בכך, שאדרבא, עצם הצפיה בדמותו של הסבא קדישא כפי שמתארים הכל, שנראה בו מהלך כאחד האדם, עלולה לגרום להפחית מהערכה הרבה לה הורגל להעריכו, שכן תמיד הורגל להסתכל עליו כראות פני מלאך.

ההפסד כולו שלך, טען ר' ראובן, ובמיוחד שטענתך אינה נכונה שהרי דמותו הטהורה מצויה בכל בית יהודי וידועה גם לכל ילד, והמראה החי של הסבא קדישא לא ישנה את המבט המיוחד כלפיו.

ואילו ר' שמעון לעומתו טען, רצוני שהמבט שלי כלפיו ימשיך להיות כפי שהיה עד היום, והכרת מורשתו היא אך ורק דרך הספרים הקדושים והנשגבים שהשאיר אחריו ברכה לישראל.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (שמות ל"ה ט"ז), "אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ אֶת בַּדָּיו וְאֶת כָּל כֵּלָיו אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ", וכתב האבן עזרא שם: "את הכיור. הנה אין לכיור ולכנו בדים. אולי על העגלות היו נשואים".

ראה במשא הלוויים שבפרשת נשא (במדבר ד', כ"ה – ל"ב), שכתבה התורה בפרוטרוט כל מה שנשאו בעגלות ובידיהם, ולא זכרו את הכיור.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

היכן מצינו במלאכת המשכן את קיומו של הדין 'אין גבהות לפני המקום'.

מעניינא דסדרא

מצינו כמה מצות דבעינן 'לשמה', יש מהם ד'סתמן לשמה', ויש מהם דבעינן מחשבה בהדיא שעושה לשמה.

היאך ניתן להוכיח לכאורה ע"פ פרשתינו, דבעשיית המשכן היה ג"כ חילוק בזה?

מעניינא דיומא

"...השניה היא פרשת 'זכור', לזכור מעשה עמלק" (מ"ב תרפ"ה סק"א).

איזו פרשה נוספת מן הד' פרשיות, י"א שחיובה משום 'זכור'?

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובות לגליון פרשת תרומה

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, אם ראוי למעט משמחת פורים בישיבה שעטרת ראשה נוטל מעמה בתוך השנה, או ששמחת פורים עולה על כולנה.

מיעוט השמחה בשנה שנפטר האמורא רב

א] איתא בשבת ק"י א': "דכי נח נפשיה דרב [וגירסת הגיעב"ץ: 'דרבה'] גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא", ופרש"י: "שיהיו ממעטים אותה שנה, ולא יהא אדם מביא אסא וגידמי להילולא בטבלא, שהיו רגילים להביא הדס וענפי דקלים לשמוח לפני החתן והכלה, וכשמביאים אותם לפניהם, מקשקשים לפניהם בשוק בבואם בתופים וזוגין וכו', וגזר שלא יקשקשו לפניהם עוד", ומבואר, שאפילו שמצוה גדולה היא לשמח חתן וכלה, מ"מ משום צער האבל על סילוקו של אותו צדיק גזרו למעט בשמחה.

ב] וי"ל מקור לזה, כדמצינו דמשנחרב ביהמ"ק גזרו למעט בשמחה, כמ"ש בב"ב ס' ב': "עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט וכו' שנא' אם אשכחך ירושלים וגו'. מאי על ראש שמחתי, א"ר יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים", וכמו"כ ת"ח שפטירתו שקולה כשריפת בית אלקינו, עכ"פ בכל י"ב חודש שהוא זמן אבילות שנה ראשונה, יש מקום לומר שבמקומו וישיבתו ראו לגזור כן.

וע' בבן יהוידע, שכתב: "נ"ל בס"ד דגזר ג' אלה לכבוד רב שהיה צדיק גדול והצדיקים נמשלו להדסים, וגידמי עם ענפי דקלים, דהצדיק נמשל נמי לתמר, כמ"ש צדיק כתמר יפרח, והטבלא משמעת קול, וכן ת"ח משמיע קול בתורה דכתיב ברחובות תתן קולה".

ה'פסק' של ר"ד אופנהיים בשנה שנסתלק בעל עבודת הגרשוני

ג] ועשו"ת נשאל דוד (להגר"ד אופנהיים זצ"ל, יו"ד סי' כ"ח), שנשאל בשנה שנתבש"מ הגאון בעל עבודת הגרשוני, מגדולי הדור שהרביץ תורה לאלפים מישיבתו בק"ק מיץ, וביקשו בשביל זה למעט שמחת חתן וכלה כל השנה, ויצא לדון "אי שפיר דמי למיעבד הכי לבטל שמחת מצוה, שאקרקפתא דגברא מונח לשמח חתן וכלה, משום כבוד ת"ח, כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם".

וע"ש, שכתב בתו"ד: "אכן נ"ל לצדק ההיתר מהא דאיתא במס' שבת (דף ק"י א), דכי נח נפשיה דרב, גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטיה אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא... הרי להדיא בש"ס דמותר לגזור כה"ג, ואם ראשונים נהגו כן ראוי לילך בעקבי הראשונים אף אם הראשונים כמלאכים (שבת קי"ב ע"ב), מ"מ מנהיג לפי הדור (ערכין י"ז א'), ואין לך אלא שופט שבימיך (ר"ה כ"ה ב'), ואף שאין מתקשין על המת יותר מדאי רק שלשה לבכי שבעה להספד וכו', מ"מ מתבאר בטור ושו"ע (יו"ד סי' שצ"ד סעיף ב'), במה דברים אמורים בשאר העם, אבל בת"ח הכל לפי חכמתם עכ"ל.

וסמך לדבר מצאתי און ורמיזא באורייתא, דבפרשת חקת (כ'-כ"ט) גבי מיתת אהרן כתיב, ויבכו שלשים יום, וכן כתוב גבי מיתת משה בפרשת וזאת הברכה (ל"ד-ח'), והוא לכאורה תמוה, דהא אין מתקשין על המת יותר מדאי ושלשה לבכי, אלא צריך לומר דהכל לפי מה שהוא אדם, דאיתא בפליאה הובא ביר"ח פרשת יתרו, דמשה שקול נגד עשרה בני אדם, ומשה ואהרן שקולים הם, אמור מעתה משו"ה בכו ישראל שלשים יום שהם עשר פעמים שלשה לבכי, ובספרי 'עיר דוד בית נאמן' הארכתי בזה יע"ש.

ועיין בטו"ז ביו"ד (סי' שע"ד סק"ה) דמי שמת רבו, כתב מהרש"ל ונכון להם שלא לשתות יין ולא לאכול בשר כל היום עד לאחר קבורה עכ"ל. ודכוותי' מצאתי בתלמוד ירושלמי בנזיר פרק כהן גדול (ה"א), נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין, א"ל רבי מנא חדא מן תרתי לא פלטה לכון, אם אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין עכ"ל.

לכן הראשונים ישמעו ואין זו גזירה חדשה, ואין לפקפק בה. והשם יזכנו לראות בשמחת בית השואבה, וכחול ימים ירבה, ונר ישראל לא יכבה, ולראות שמחות כפולות בזה ובבא, במדה טובה המרובה, עד זקנה ושיבה".

זכר לחורבן בסעודת פורים

ד] וע"ע במור וקציעה להגיעב"ץ סוס"י תרצ"ה, שכתב: "נראה לי, שאין צריך להזהר בסעודת פורים לעשות זכר לאבילות ירושלים, כיון דחייב לבסומי בפוריא עד דלא ידע", והנה לא מצאתי לו להגריעב"ץ עכ"ל. ודכוותי' מצאתי בתלמוד ירושלמי בנזיר פרק כהן גדול (ה"א), נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין, א"ל רבי מנא חדא מן תרתי לא פלטה לכון, אם אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין עכ"ל.

לכן הראשונים ישמעו ואין זו גזירה חדשה, ואין לפקפק בה. והשם יזכנו לראות בשמחת בית השואבה, וכחול ימים ירבה, ונר ישראל לא יכבה, ולראות שמחות כפולות בזה ובבא, במדה טובה המרובה, עד זקנה ושיבה".

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את פרש"י (שמות כ"ה י"ח), "הָרִבִּים. דמות פרצוף תינוק לחם", ומשמע ד'כרובים' הם דוקא דמות 'תינוק' ולא סתם דמות אדם, ואילו להלן (שם כ"ו ל"א), פרש"י, "הָרוּבִים. ציורין של בריות יעשה בה", ומשמע ד'כרובים' היינו בריות ולא דוקא תינוק.

בענין זה התעורר ב'מעשה חושב' להגאון ר' עמנואל חי ריקי (בעל 'הון עשיר' על המשניות, נדפס מחדש ע"י ר"ש שפר, בס' המשכן וכליו, ע"ש בעמ' 55), וכתב: "מעשה חושב וכו', בירושלמי דשקלים פ"ח גרסינן, כתוב אחד אומר מעשה רקם, וכתוב אחד אומר מעשה חושב, מעשה רקם פרצוף אחד, מעשה חֹשב שתי פרצופות, ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר מעשה רקם ארי מכאן וחלק מכאן, ואוחרנא אמר, מעשה רקם ארי מכאן וארי מכאן, מעשה חשב, ארי מכאן ונשר מכאן, ע"כ. ש"מ דבלישנא דכרובים, כל מיני פרצופות של בריה במשמע, ובזה מדוייק מש"כ רש"י בכתובים דכפורת דמות פרצוף תינוק להם, ע"כ, ולא אמר סתם 'דמות תינוק' אלא הוסיף תיבת 'פרצוף', וכתב 'להם' דמשמע להם היה פרצוף תינוק, מכלל דלא בכל מקום פירוש 'כרובים' הוא פרצוף אדם דוקא, אלא יש במשמעות אף פרצוף בריות אחרות... וכגון האי דכתיב גבי פרוכת (כ"ו ל"א) ויריעות (כ"ו א')".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה באיזו הלכה יש דמיון מיוחד בין 'ערב יוה"כ' לבין 'ערב פורים'.

כתב ברמ"א סי' תר"ה לענין מנהג הכפרות בערב יוהכ"פ: "ולוקחין למעוברת ב' תרנגולים וכו'...", דהיינו בשביל זה למעוט שמחת חתן וכלה כל השנה, ויצא לדון "אי שפיר דמי למיעבד הכי לבטל שמחת מצוה, שאקרקפתא דגברא מונח לשמח חתן וכלה, משום כבוד ת"ח, כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם".

וע"ש, שכתב בתו"ד: "אכן נ"ל לצדק ההיתר מהא דאיתא במס' שבת (דף ק"י א), דכי נח נפשיה דרב, גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטיה אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא... הרי להדיא בש"ס דמותר לגזור כה"ג, ואם ראשונים נהגו כן ראוי לילך בעקבי הראשונים אף אם הראשונים כמלאכים (שבת קי"ב ע"ב), מ"מ מנהיג לפי הדור (ערכין י"ז א'), ואין לך אלא שופט שבימיך (ר"ה כ"ה ב'), ואף שאין מתקשין על המת יותר מדאי רק שלשה לבכי שבעה להספד וכו', מ"מ מתבאר בטור ושו"ע (יו"ד סי' שצ"ד סעיף ב'), במה דברים אמורים בשאר העם, אבל בת"ח הכל לפי חכמתם עכ"ל.

וסמך לדבר מצאתי און ורמיזא באורייתא, דבפרשת חקת (כ'-כ"ט) גבי מיתת אהרן כתיב, ויבכו שלשים יום, וכן כתוב גבי מיתת משה בפרשת וזאת הברכה (ל"ד-ח'), והוא לכאורה תמוה, דהא אין מתקשין על המת יותר מדאי ושלשה לבכי, אלא צריך לומר דהכל לפי מה שהוא אדם, דאיתא בפליאה הובא ביר"ח פרשת יתרו, דמשה שקול נגד עשרה בני אדם, ומשה ואהרן שקולים הם, אמור מעתה משו"ה בכו ישראל שלשים יום שהם עשר פעמים שלשה לבכי, ובספרי 'עיר דוד בית נאמן' הארכתי בזה יע"ש.

ועיין בטו"ז ביו"ד (סי' שע"ד סק"ה) דמי שמת רבו, כתב מהרש"ל ונכון להם שלא לשתות יין ולא לאכול בשר כל היום עד לאחר קבורה עכ"ל. ודכוותי' מצאתי בתלמוד ירושלמי בנזיר פרק כהן גדול (ה"א), נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין, א"ל רבי מנא חדא מן תרתי לא פלטה לכון, אם אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין עכ"ל.

לכן הראשונים ישמעו ואין זו גזירה חדשה, ואין לפקפק בה. והשם יזכנו לראות בשמחת בית השואבה, וכחול ימים ירבה, ונר ישראל לא יכבה, ולראות שמחות כפולות בזה ובבא, במדה טובה המרובה, עד זקנה ושיבה".

זכר לחורבן בסעודת פורים

ד] וע"ע במור וקציעה להגיעב"ץ סוס"י תרצ"ה, שכתב: "נראה לי, שאין צריך להזהר בסעודת פורים לעשות זכר לאבילות ירושלים, כיון דחייב לבסומי בפוריא עד דלא ידע", והנה לא מצאתי לו להגריעב"ץ עכ"ל. ודכוותי' מצאתי בתלמוד ירושלמי בנזיר פרק כהן גדול (ה"א), נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין, א"ל רבי מנא חדא מן תרתי לא פלטה לכון, אם אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין עכ"ל.

לכן הראשונים ישמעו ואין זו גזירה חדשה, ואין לפקפק בה. והשם יזכנו לראות בשמחת בית השואבה, וכחול ימים ירבה, ונר ישראל לא יכבה, ולראות שמחות כפולות בזה ובבא, במדה טובה המרובה, עד זקנה ושיבה".

תשובה ל"מעניגא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאיתא בפסחים (ס"ו ב'), "אמרו עליו על הלל, מימיו לא מעל אדם בעולתו. אלא, מביאהו חולין לעזרה ומקדישה", היכן מצינו רמז להנהגה זו ע"פ פרשתינו.

הנה נאמר בפרשתינו (כ"ה ב'), "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי".

ולכאורה יל"ע, דכיון דאמר הכתוב 'ויקחו לי תרומה', שוב מה טעם הוצרך הכתוב לפרש 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', ועוד דתיכף חזר הכתוב עוד לומר (ג'), 'וזאת התרומה אשר תקחו' וגו', ולכאורה כפילות דברים יש כאן.

ויעוין בפנים יפות בפרשתינו כאן, שכתב לבאר, ע"פ גמ' פסחים הנ"ל, דכשם שמצינו גבי הלל שהיה נזהר מלהקדיש קרבנו בפה קודם שיביאנה לעזרה, הכא נמי הזהיר הכתוב כיוצא בזה, שלא יקדישו בפה עד שיביאו את הנדבה שגמרו בלבם להתנדב, ליתן אותה לאומנין, כדק"ל (שבועות כ"ו ב'), גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו, וזהו שהוצרך הכתוב לכפול ענין לקיחת התרומה כאן לומר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', דהיינו שלא יקדישו אותו בפה, עד ש'תקחו את תרומתי', וקודם לכן הוא ברשותו עד שיבוא לרשות הקדש ואז יחול התרומה. וע"ש עוד מה שהאריך בזה.

וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"י י"ד סי' קס"ו, שכתב דכן יש לנהוג בכל נתינת צדקה ומעשר כספים לידי גבאי צדקה[3], ושכ"כ בדרך אמונה פ"ח מהל' מתנ"ע סק"ח ובשעה"צ שם אות ע"ט בשם מרן החזו"א, אלא דשם כתב הטעם משום חשש 'בל תאחר': "ולכן טוב לנהוג למי שמתחיל לתת מעשר כספים שיתנה שכל המעשר שיפריש לא יחול עליו שם צדקה עד שיבא ליד העני כדי שלא יבא לידי חששות של בל תאחר".

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "בְּצַלְאֵל[4] [בֶּן אוּרִי]".

דמות הקשורה: "רש"י שמות כ"ה י"א, "מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בצלאל, שתים של זהב ואחד של עץ, וארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, ונמצא מצופה מבית ומחוץ".

עצה טובה והגונה נתתי – שבצלאל הוא זה שנתן למשה את העצה הטובה וההגונה לעשות את הגורלות בהם נקבעו שבעים הזקנים,

שמשה הוזקק לעצה כיצד לקבוע מי יהיו שבעים הזקנים, שכאשר אמר ה' למשה שיקח שבעים זקנים, כדכתיב (במדבר י"א א"ז): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ", לא ידע משה כיצד יחלק את שבעים הזקנים בין השבטים ללא שהדבר יעורר מחלוקת ביניהם, כדאיתא בסנהדרין י"ז א' (ועוד מקומות רבים): "...שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אמר משה, כיצד אעשה. אברור ששה מכל שבט ושבט, נמצאו שנים יתירים. אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט, נמצאו עשרה חסרים. אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה, הריני מטיל קנאה בין השבטים...".

ובסופו של דבר משה עשה גורל ביניהם, כדאיתא שם: "מה עשה [משה][5], בירר ששה ששה, והביא שבעים ושנים פיתקין, על שבעים כתב זקן ושנים הניח חָלָק, בללן ונתנן בקלפי. אמר להם, בואו וטלו פיתקיכם. כל מי שעלה בידו זקן אמר, כבר קידשך שמים[6]. מי שעלה בידו חלק אמר, המקום לא חפץ בך, אני מה אעשה לך".

ואיתא במדרש הגדול במדבר י"א כ"ו, שיש אומרים שעצה טובה והגונה זו של הגורלות, בצלאל יעץ למשה: "ויש אומרין, כיון שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש, עמד משה והלך לו אצל בצלאל. אמר לו, בצלאל, כך וכך אמר לי הקב"ה, מה אתה ממליצני. אמר לו עשה כחכמתך. אמר לו, היאך אעשה, אם אני בורר ששה ששה, כו' כדקמאה, אמר לו עשה פטקין, וכל מי שיעלה בידו ששה, הוי יודע ששרתה עליו שכינה. מיד עשה כן, ועלו ששה מכל שבט ושבט, חוץ משבט לוי שעלו ממנו ארבעה".

ולכך לחיבה יתירה זכיתי – שמחמת עצה טובה והגונה זו זכה בצלאל לחיבה יתירה ממשה, שנשקו על ראשו.

שמחמת עצה טובה והגונה זו נשקו משה לבצלאל בראשו, אחרי שעצה כמותה ושמח במעשיו, כדאיתא במדרש הגדול במדבר י"א כ"ו: "...אמר משה, ברוך המקום שהנהיג שררה לשבטו, וחזר ונשקו לבצלאל על ראשו, ואמר לו, אשריך יהודה שיצא זה מחלציך".

מתחילה לתפקידי נתקנתי – שבצלאל נתקן לתפקידו של בניית המשכן, מתחילה, מאז שה' ברא את העולם.

שתפקידו של בצלאל היה בניית המשכן, כמפורש בקרא (שמות ל"א, ב' – י"א): "רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חור לְמַטֵּה יְהוּדָה. וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה... וְאָנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֶת אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ. אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הָאָרֹן לָעֵדֻת וְאֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל כְּלֵי הָאֹהֶל... כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ".

ובצלאל נתקן לתפקידו זה מתחילה, מאז שה' ברא את העולם, כדאיתא בשמו"ר מ' ב': "דבר אחר, 'קראתי בשם בצלאל' אין כתיב כאן, אלא 'ראה קראתי'. אתה מוצא כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך עשה... בא משה לירד, סבור שהוא עושה אותו, קרא לו הקב"ה, אמר לו, משה, מלך עשיתיך, אין דרך המלך לעשות דבר, אלא גוזר ואחרים עושים, אף אתה אין לך רשות לעשות דבר, אלא אמור להם והם עושין, ולא אמר לו למי יאמר. אמר משה [להקב"ה], למי אומר. אמר לו, אני מראה לך. ומה עשה הקב"ה, הביא לו ספרו של אדם הראשון, והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד מבראשית עד תחיית המתים, דור ודור ומלכיו, דור ודור ומנהיגיו, דור ודור ונביאיו, אמר לו כל אחד ואחד התקנתיו מאותה שעה, וכן בצלאל מאותה שעה התקנתיו, הוי ראה קראתי בשם בצלאל".

עוד איתא במדרש שם אות ג' אודות כל מה שה' תיקן בבריאת העולם, ובכללם תפקידו זה של בצלאל, והבאנו דבריהם בהערה7.

שאותו בגיל צעיר קיבלתי – שאת תפקידו זה של בנית המשכן וכליו, קיבל בצלאל בגיל צעיר, כשהיה רק בן שלוש עשרה שנה.

שבצלאל קיבל את תפקידו כבונה המשכן וכליו כשהיה רק בן שלוש עשרה שנה, כדאיתא בסנהדרין ס"ט ב' "...וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי, בר תליסר, דכתיב (שמות ל"ו ד"), אִישׁ אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵמָּה עֹשִׂים".

בשמות רבות נקראתי – שבצלאל נקרא בשמות רבים, בששה שמות.

שבצלאל נקרא בששה שמות, והוא אחד מהשבעה שנקראו בשמות רבים, כדאיתא בשמו"ר מ' ד': "דבר אחר, ראה קראתי בשם, זה אחד

---

1. שו"ר בפירוש יוסף לקח על המגילה (מהקדמון ר' אליעזר אשכנזי, בעל 'מעשי השם', אסתר ט' כ"ג) שכתב בתו"ד: "אמנם כי כן הוא בהקדמתנו רמזנו קצת, שלהיות הנס הזה אחר חרבן הבית עת היותנו בהסתר פנים מלפניו יתברך אשר העיר חכמתו עלינו ולא זכר הדום רגליו ביום אפו, ועם כל זה לא מָאֲסָנו ולא גָּלָלנו כאשר הבטיחנו ע"י משה עבדו ושלח ידו להצילנו, עד כי כאשר ראו אל ככה מרדכי ובית דינו גזרו לעשות שמחה ויו"ט.

ובהיות שנאמר 'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי', רצו שישתו וישכחו רישם וגלותם ושלא יזכרו חורבן הבית אחר ראותם היד הגדולה וההשגחה המופלגת למקום עלינו עם היות שנסתלקה שכינה, וכמו כן קבעוה לדורות בשתייה מופלגת עד שישכחו גלותם. עכ"ז לא רצו לומר בהדיא שישתו עד שישכחו ירושלים, אבל אמרו 'עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי' שהם ההפכים, על אחת כמה וכמה שישכח רישו וגלותו ולא יזכור חורבן הבית שבראש שמחה זאת. וטעמו אחרי הודיע ה' אותנו שבהיותינו בארץ אויבינו לא עזבנו, יאות לנו לשמוח שמחה שלימה שלא יהיה בה זכרון דאגה כלל, כי בזמן מרדכי שהיה לחורבן ולגלות מלכי יהודה, היה קרוב לבלתי אפשר לשמוח שמחה שלימה זולתי ע"י רוב שתיית היין, וזה נראה בעיני טעם נכון אל מה שהזהרנו מאת רז"ל על השתייה כפי פשט הענין".

ובסוף הקדמת בעל נחל אשכול לס' 'משנת ר' נתן' מביא בשם רבי נתן אדלר זצ"ל (רבו של החת"ס), שהיה דעתו, שעם כי בתחילת סעודת פורים עוד קיים הדין של זכירת אבילות ציון וירושלים, אבל בסופה ישכח גם יגון זה, ע"ש, ועשו"ת משנה שכיר (מהגרי"ש טייכטל זצ"ל, או"ח סי' ב').

2. וכן פסק בס"ב שם ס"ק ה': "מבן כ' ולמעלה. זהו לדעת ר"ע מברטנורא אבל התוי"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל, וא"ר כתב דכל זה רק מדינא אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה...".

3. והימים האלה נזכרים ונעשים בכיוצא בזה לענין מתנות לאביונים, שמצויים גבאי הצדקה לגבות מן הציבור המתנות, ע"מ ליתנם בו ביום, ונהגו להתנות שיהיו המעות כספקדן בידי הגבאים עד שעת נתינה, ומטעם דעיקר דין מתנו"א ויצאין רק ע"י נתינה בו ביום ולא קודם לכן, ולהאמור, הגם דהם רק כספקדן, אבל מן הראוי להתנות עוד שיהיו חולין בידם עד שעת נתינה וכנ"ל.

4. עוד בענין בצלאל, עיין בתשובות לגליון ל"ז, פרשת פקודי תשס"ח

5. ובספרי בהעלתך צ"ה איתא: "עשה משה תקנה...".

וע"ע בספרי זוטא י"א כ"ו, שמשה לא הוצרך כלל לתקנה זו, שאלדד ומידד שהיו משבעים הזקנים, אמרו שאינם רואיים לגדולה זו והטמינו עצמן, ועל ידי זה יכלו למנות את שבעים הזקנים הנותרים ללא כל חשש למחלוקת וערעור. ואיתא שם, "אמר להן הקב"ה, הואיל ומעטתם את עצמכם הריני מוסיף לכם גדולה על גדולתכם. ומה גדולה הוסיף להם, שכל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו הן התנבאו ולא פסקו. ומה נבואה נתנבאו, אמרו משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ. אבא חנין אומר משום ר' אליעזר על עסקי שלו נתנבאו עלה קטן ונָטַן עלה שלו".

ובבמד"ר ט"ו י"ט ובתנחומא בהעלתך י"ב איתא, שאחרי שמשה עשה את הגורל ואלדד ומידד עלו בו, המיעטו עצמם, ונתנו לשנים האחרונים שהפסידו בגורל להכנס במקומם, ועל כן זכו להיות יתרים על הזקנים בחמשה דברים, עיי"ש.

6. עיין בילקוט בהעלתך תשל"ו שמונה את שבעים הזקנים בשמותם ולפי שבטיהם.

7. איתא בשמו"ר מ' ג': "דבר אחר, ראה קראתי בשם בצלאל, ההוא דכתיב (קהלת ו' י'), מַה שֶּׁהָיָה כְּבָר נִקְרָא שְׁמוֹ, אמר הקב"ה, מי שהתקנתיו מראש שיעשה המשכן, כבר קראתי לו שם. מהו וְנוֹדַע אֲשֶׁר הוּא אָדָם, עד שאדה"ר מוטל גולם הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתיד לעמוד ממנו, יש שהוא תלוי בראשו של אדם, ויש שהוא תלוי בשערו, ויש שהוא תלוי במצחו, ויש בעיניו, ויש בחוטמו, ויש בפיו, ויש באזנו, ויש במלתין (מקום הנזם). ותדע לך בשעה שהיה איוב מבקש להתווכח עם הקב"ה ואמר (איוב כ"ג, ג' – ד"), מִי יִתֵּן יָדַעְתִּי וְאֶמְצָאֵהוּ [אָבוֹא עַד מְכוֹנָתוֹ]. אֶעֱרְכָה לְפָנָיו מִשְׁפָּט [וּפִי אֲמַלֵּא תוֹכָחוֹת]. הקב"ה משיבו, אתה מבקש להתווכח עמי (שם ל"ח ד"), אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אָרֶץ [הַגֵּד אִם יָדַעְתָּ בִינָה]. מהו איפה, א"ר שמעון בן לקיש, אמר לו הקב"ה, איוב, אמור לי האיפה שלך באיזה מקום היתה תלויה, בראשו או במצחו או באיזה אבר שלו. אם יודע אתה באיזה מקום היתה איפתך, אתה מתוכח עמי, הֵיכָן אֵיפֹה הָיִיתָ. הראה לו הקב"ה לאברהם ע"י שאמר דבר אחד בניו יורדין למצרים ומשתעבדין במצרים, הראה אותו למשה עומד וגואלם, הראה לו ליוסף זן את השבטים, הראה לו למשה מושה נביאים, הראה לו לשמואל מושח מלכים, ליהושע מכניס ישראל לארץ, לדוד מייסד הבית, לשלמה בונהו, לעתליה אם אחזיה ובניה מנתקין את מסמרות הזהב של בית המקדש, יהוידע מתקן, אמון עושה עבודת כוכבים יאשיה מבערה, נבוכדנצר מחריב הבית, דריוש בונה אותו, והראהו לבצלאל עושה המשכן, הֵיכָן הראה קראתי בשם בצלאל".

8. ואמנם אין זה אלא דרך משל בעלמא, אבל וראי דאין הדמיון שוה, שכן גבי קריאת המגילה יש בזה פרטי דינים הרבה, וגם סגי מה שהוא פרוז או מוקף ליומו בלבד, משא"כ בנ"ד דמשמע דאפילו נמצא חוץ למקומו כמה ימים, מ"מ אם אין דעתו

משבעה בני אדם שנקראו להם שמות, יש שנקראו לו ארבעה זה אליהו, בצלאל ששה, ויהושע ששה, ומשה שבעה, מרדכי שנים, דניאל חמשה, חנניה מישאל ועזריה ארבעה, אליהו ארבעה. ...ובצלאל נקראו לו ששה שמות... (דה"א ב', י"ט – כ') [וַתְּמֶת עֲזוּבָה וַיִּקַּח לוֹ כָלֶב אֶת אֶפְרָת] וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר. וְחוּר הוֹלִיד אֶת אוּרִי וְאוּרִי הוֹלִיד אֶת בְּצַלְאֵל. (שם ד' ב) וּרְאָיָה בֶן שׁוֹבָל הוֹלִיד אֶת יַחַת וְיַחַת הֹלִיד אֶת אֲחוּמַי וְאֶת לָהַד. בצלאל, מה שקרא לו אומתו שלו, והקב"ה קרא לו חמשה שמות של חבה על שם המשכן. רְאָיָה, שהראהו הקב"ה למשה ולכל ישראל ואמר להם מן בראשית התקנתיו לעשות המשכן. שׁוֹבָל, שהעמיד שובך לאלהים, זה המשכן שהיה עומד כשובך. א"ר יהודה ב"ר סימון העמיד הקב"ה משכן כשובך. יַחַת, שנתן חתיתו על ישראל. אֲחוּמַי, שאיחה את ישראל להקב"ה ועשאן כאחים למקום. דבר אחר, אֲחוּמַי, שנתן אימתו של הקב"ה על ישראל. לָהַד, שנתן הוד והדר על ישראל שהיה המשכן הדרן. דבר אחר, לָהַד, א"ר אבא בר חייא שהדל שבשבטים מדבק לו, א"ר חנינא בן פזי אין לך גדול משבט יהודה ואין לך ירוד משבט דן שהיה מן הלחיצות... אמר הקב"ה, יבא ויזדווג לו, שלא יהו מבזין אותו ושלא יהא אדם רוחו גסה עליו, לפי שהגדול והקטן שוין לפני המקום, בצלאל משל יהודה ואהליאב מדן והוא מזדווג לו...".

ועל שם חכמתי נודעתי – שבצלאל נודע בשמו זה שהיה על שם חכמתו.

שבצלאל נודע בשמו זה, שבו נכתב בכל מקום בתורה, ושם זה הוא על שם חכמתו, כדאיתא בברכות נ"ח א': "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לו לבצלאל עשֶׂה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו [בצלאל], משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן. כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה, עשה משכן ארון וכלים. אמר לו [משה לבצלאל], שמא בצל אל היית וידעת".

והאריכו המפרשים לבאר פרשה זו, מדוע באמת משה הפך את הסדר ממה שאמר לו ה' (ועיין בהערה ברש"י שמות ל"ח כ"ב) והארכנו בזה בגליון רע"ט, פרשת תרומה תשע"ד, ב'נפלאות מתורתך'.

תשובות לגליון פרשת תצוה - זכור

תשובה ל"מעשה פורים רב"

בתשובה לשאלה, אם ראוי ליתן צדקה תמורת הבטחות לברכה ותפילת צדיקים, או אין ראוי כן.

נתינת צדקה במטרה לזכות בברכה גשמית או רוחנית

א) איתא בר"ה ד' א' וב"ב י' ב': "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בָּנַי ובשביל שאזכה בה לחיי העוה"ב, ה"ז צדיק גמור", פרש"י: "ה"ז צדיק גמור, אם רגיל בכך", וכתב בהגהות ריעב"ץ: "שאם לא כן, וכי בשביל שעשה דבר אחד טוב קונה לו חיי העוה"ב, אם רוב עוונות הרי הוא חייב אשר רשע למות, אפילו יש בידו כמה דברים טובים שעשה באקראי, לכך אמר אם רגיל בכך, אז ודאי רובו זכויות, וראוי להקרא צדיק גמור, כי המקרה לא יתמיד".

ונראה שהמדובר בעצם באדם שרוצה לעבוד את קונו ולקיים מצוותיו, אלא שאמנם כן יצר כוחו, וכדי להאכיל את יצרו שיניחנו לקיים המצות, נותן לו את ה'שלא לשמה' כדרך שנותנים לתינוק מיני מתיקה כדי שילמד תורה, אבל מטרתו העיקרית היא המצוה, ויש לפרש לשון 'לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העוה"ב' ע"ד שפירש השל"ה (הובא ברוח חיים לרבינו הגר"ח וולוז'נר זצ"ל, עמ"ס אבות פ"א מ"ג) מת מאחז"ל (ברכות י"ז ב' ועוד) "כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני", שענינו דרך השביל של ר' חנינא [שכן ב'שביל' מתפרש גם לענין דרך ומסילה כמו שמצינו שני שבילין בלשון חז"ל], כמו"כ כאן שדרך שביל זה מקיים המצות.

תשובת הח"ח על ההבדל בין צדקה לשום פניה וצדקה לש"ש

ב) וראיתי בהערות בספר 'חפץ חיים' עה"ת (מהג"ר שמואל גרינימן זצ"ל, עמ' קמ"ז) שכתב: "ושאלתי את פי רבינו [הח"ח] זצ"ל, אם זה שנותן צדקה בשביל איזו הנאה, נקרא [בגמ'] צדיק גמור, א"כ מה הַנְּתָתָן למי שנותן צדקה לש"ש בלא שום הנאה או פניה עצמית? וע"ז ענה לי, כי יוכל היות, שבשגגת המדפיס נדפסו שתי המילים 'צדיק גמור', ובברייתא היה כתוב בראשי תיבות 'צ"ג' כזה, שמשמעותו 'צדקה גמורה', והמדפיס טעה והדפיס צדיק גמור".

ג) ודברים הללו הם פלא, שבפי' רבינו חננאל בר"ה (שם) איתא בזה"ל: "והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לעוה"ב, ה"ז צדיק גמור, ויש שמפרשין ה"ז צדקה גמורה". הרי שב' הגירסאות נכונות.

אמנם בדקדוק לשון ר"ח, י"ל דלא כתב 'ויש מגיהין' או 'ויש גורסין', רק 'ויש מפרשין', וא"כ י"ל דיש מפרשין דצדיק גמור הכוונה לענין קיום המצוה, שקיים צדקה גמורה [וכעין שפירש הרמב"ן בשער הגמול, במאמר"ל ג' ספרים נפתחין וכו' צדיקים גמורים נכתבין ונחתמים לאלתר לחיים, שהכוונה שהם צדיקים גמורים בדינם, לא במובן של צדיק גמור שכולו זכאי]. שו"ר שכן מפורש בפרש"י ב"ב (י' ב'): "ה"ז צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו".

ד) ואמנם עי' מש"כ רש"י פסחים (ח' ב'): "ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שציוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעוה"ב, או שיחיו בניו", והיינו דמשום דסו"ס מקיים כן בשביל ציווי הבורא, לא מגרע בקיום המצוה מה שמתכוין גם להנאת עצמו, ומ"מ ודאי עדיף מזה מי שנותן רק לשם המצוה, וא"כ ראוי שגבאי הצדקה ידגישו בפרסומיהם שעיקר המצוה היא בעצם קיום הצדקה, ולא להפוך עיקר לטפל.

גוי הנותן צדקה שלא לשמה

ה) ויעיין בב"ב ד' א': "מפני מה נענש דניאל, מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר, שנאמר (דניאל ד' כ"ד), לְהֵן מַלְכָּא מִלְּכִי יִשְׁפַּר עָלָךְ וַחֲטָאֲךְ בְּצִדְקָה פְרַק וַעֲוֹנָתְךָ בְּמִחַן עֲנִיִּן הֵן תְּהֲוֵא אַרְכָה לְשַׁלְוְתָךְ", ופרש"י: "מלכי ישפר עלך, עצתי תיטב בעיניך. במיחן עניין, בחנינת עניים. בכן תהא ארכא לשלותך, יהא אורך לשלומך". מבואר שהצדקה עמדה לאותו רשע אע"פ שכל מטרתו היתה רק להנאת עצמו, ולכאו' י"ל דדוקא בגוי מהני כן, משא"כ בישראל רק כשעיקרו לקיים מצות בוראו אין מעכב מה שעמו נטפל אף להנאת עצמו [וע"ע בתוס' ר"ה ד' א' ד"ה בשביל].

העולה מן הדברים: א. הרגיל בצדקה אע"פ שעושה כן גם לשם השכר, נחשב צדיק גמור (אות א). ב. ביאור הסוגיא דהאומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני ה"ז צדיק גמור, וגירסת הח"ח שם (אות ב,ג). ג. נפק"מ בין ישראל לנכרי כשנותן צדקה רק בשביל הנאת עצמו (אות ה).

תשובה ל"חילוקא דפוריא"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מש"כ החינוך (מצוה תר"ג), "שנצטונו לזכור מה שעשה עמלק לישראל... ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים", עם מש"כ בסוטה מ"ד ב', דבמלחמת חובה, כו' "עַ מודו ד"הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", וכיון שכן, גם לנשים לעשות המלחמה ונקמת האויב, וא"כ למה יצאו מכלל מצות הזכירה, הרי הא בהא תליא.

המנ"ח שם עמד בזה, וכתב: "והרב המחבר פוטר נשים ממצוה זו, ונראה קצת דפוטר אותם מהלאו ג"כ, ובר"מ אינו מבואר וכו', ומה שכתב כי להם לעשות המלחמה ולא לנשים, באמת מלחמת מצוה הכל יוצאים, אפילו כלה מחופתה כמבואר בש"ס בסוטה מ"ד ע"ב, ובר"מ כאן פ"ז ה"ד".

גם, מי עמד בסוד ה' יתברך אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזיה"כ שנזכור שנאתו מאיזה טעם, ואנחנו אין יודעים, ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל, ולא יהיה זכר להם, מ"מ הזכירה יהיה תמיד מ"ע לזכור ולא לשכוח, ע"כ צ"ע דפוטר נשים ממ"ע זו. ונראה, דכל אישי ישראל חייבים כמו כל מ"ע שאין הזמ"ג, כן נראה".

וליישב דעתו של החינוך, אולי י"ל דס"ל דבשאר מלחמת מצוה לא היו יוצאות בשביל להילחם אלא בשביל להכין מים ומזון ללוחמים, אבל בעמלק שעיקר מצות המלחמה הוא ה'מחיית שמם וזכרם', בזה לא סגי שיצאו להכין מים ומזון, שכאן כל אחד צריך בפועל לעסוק בעצם המחייה, ולהילחם ממש נשים אינן מצוות אפילו במלחמת חובה, וכמשנ"ת.

תשובה ל"שושן סודות"

בתשובה לשאלה היכן מצינו לשון 'חיוב' שאינו אלא מצוה ולא לעיכובא.

במגילה ז' ב' איתא: "מיחייב אינישׁ לבסומי בפוריא עד דלא ידע...", וכתב בביה"ל סי' תרצ"ה ס"ב ד"ה חייב: "וא"ת האיך יחייבו חז"ל מה שנזכר בתורה ובנביאים בכמה מקומות השיכרות למכשול גדול, וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו ע"י משתה, כי בתחילה נטרדה ושתי ע"י משתה וכו' ולכן חייבו חכמים להשתכר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין, ומ"מ כל זה למצוה ולא לעכב".

תשובה ל"מענינא דמגילתא"

בתשובה לשאלה, בהא דקיי"ל (שו"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ה), גבי חיוב קריאת המגילה בבן עיר שהלך לכרך, או בן כרך שהלך לעיר, דתלוי אם היה דעתו לחזור למקומו וכו', היאך משכחת לה לענין הלכות ברכת הנהנין, דלכאורה אזלינן נמי בתר 'דעתו לחזור' לעירו, או לארצו.

הנה קי"ל (או"ח סי' ר"ה ס"א), דכל דבר שדרכו לאוכלו במבושל, אם אוכלו חי מברך עליו שהכל, ורק כשהוא מבושל מברך עליו ברכתו הראויה לו, כגון בורא פרי האדמה בירק, ומאידך אם דרכו לאוכלו חי ובא לאוכלו מבושל, מברך שהכל לאחר הבישול, ובפה"א כשאוכלו חי.

ובפשוטו אזלינן בזה כל מקום לפי דרכו (כן הוא בסברא, וכ"כ במ"ב שם סק"ה ובבה"ל שם ד"ה שטובים), דאם דרך משל רגילין בא"י לאכול קשואין רק דרך בישול, הרי דבאוכלם חיים מברך שהכל, ואילו בחו"ל שרגילים לאוכלם חיים, מברכין עליהם בפה"א כשהם חיים.

ואכן יש לדון לפי"ז, היאך הדין בכה"ג בבן א"י הבא לחו"ל וכן להיפך, מי נימא דינהּ בזה כבני מקום שבא משם, או שינהּ כבני מקום שהלך לשם.

תשובה ל"מענינא דפוריא"

בתשובה לשאלה, בהא דנחלקו הפוסקים אם יש חשש איסור 'סחורה' במשלוח מנות מפירות שביעית, היאך יתכן שיוכל לשלוח מפירות שביעית, ויוצא בזה יד"ח, בלא שיעבור באיסור סחורה לכו"ע.

א. כתב הרמ"א (שו"ע או"ח תרצ"ח ס"ד): "ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא".

ולפי"ז נראה דאף למ"ד דיש איסור סחורה במשלוח מנות מפירות שביעית, מ"מ לדברי הרמ"א משכחת לה שפיר דרך היתר בזה לכו"ע, אם הוא באופן דהמקבל יסרב לקבלם, דמ"מ הנותן יוצא יד"ח, וממילא נמצא שלא עבר הנותן על איסור סחורה, שהרי לא יצא מרשותו של נותן, דעצם קיום המצוה בחפצא דשביעית אין בזה שום צד איסור, ומידי דהוי אאתרוג של שביעית, דיוצאין יד"ח אע"פ שעושה בו מצוה, וכמבואר בסוכה ל"ט א'. ורק מה שיש לדון הוא מצד דיש כאן נותן ומקבל, דזה משוי ליה כסחורה כדרך משא ומתן בינו לחבירו, וכל דשייך לקיים המצוה באופן שיסרב המקבל ליקח, שוב אין כאן סרך סחורה כלל, אלא מצוה גרידא.

ומיהו כבר הביא במ"ב (שם סקכ"ד) דהפר"ח והחת"ס פליגי ע"ד הרמ"א, וסבירא להו דאין הנותן יוצא יד"ח בכה"ג שלא קיבל המקבל, עי' להפר"ח תרצ"ה ס"ד, וכן במקור חיים שם, ובחת"ס סי' קצ"ו.

ומ"מ נראה דגם לדברי הרמ"א, היינו דוקא היכא דבא לקיים המצוה עצמה, אבל היכא דנותן לחבירו רק מצד שהוא מחוייב לו איזה הכרת הטוב וכיו"ב, ואין כוונתו רק לצאת ידי חובת המצוה דמשלוח מנות, הרי זה בכלל איסור סחורה, דאינו אלא כפורע חובו בשל שביעית, עי' לשון התוספתא שביעית פ"ז ה"ט, "אחד שביעית ואחד מעשר שני אין פורעין מהן מלוה וחוב ואין משלמין מהן גמולין".

ב. ורבים מהמשיבים שליט"א העירונו עוד להא דאיתא במגילה (ז' ב'), ד"אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי", ונפסק בשו"ע תרצ"ה ס"ד, דיוצאין בזה יד"ח, ומבואר בט"ז שם סק"ה דלפרש"י היינו שאוכל זה עם חבירו בשנה זו, ולשנה אחרת אוכל חבירו עמו, וכתב הט"ז, משום דכה"ג אין זה דרך הלואה ופריעת חוב כלל. ולפי"ז יתכן דשפיר גם לענין שביעית אין בזה משום סחורה, שהרי אין זה דרך סחורה כלל, אלא כל אחד מארח לחבירו בסעודה, ומסתברא דכה"ג אין בו משום סחורה, ויל"ע בזה[9].

תשובה ל"מענינא דתעניתא"

בתשובה לשאלה, במש"כ בפמ"ג (או"ח תרפ"ו א"א סק"ב), די"א דתענית אסתר שבימי מרדכי לא היו ג' ימים רצופין, רק שני חמישי ושני, היאך ניתן להוכיח מתלמודא דידן, שהיו ג' ימים רצופין.

א. הנה ביבמות (קכ"א א') תנן, "אמר רבי מאיר, מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים", ובגמ' שם (ע"ב), מייתי עלה: "תניא, אמרו לו לרבי מאיר, אין מזכירין מעשה נסים. מאי מעשה נסים, אילימא דלא אכיל ולא אישתי, והכתיב (אסתר ד' ט"ז), וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים".

ומבואר בזה בהדיא, דפשיטא ליה לתלמודא, דהאי קרא דאסתר דהיו בצום ג' ימים, היינו שהיו רצופין, שהרי בזה מיירי מתני' דיבמות שם, במי שנפל לבור והיה בתענית ג' ימים רצופין.

וכענין זה הוכיח בשו"ת הריב"ש סי' תט"ז (והובא בא"ר תרפ"ו סק"ח), דלדעת תלמודא דידן באמת היו ג' ימים רצופין. וכתב שם דבאמת הסוברים שלא היו רצופין, זהו רק לדעת המדרש [עי' מדרש תהלים (שוחר טוב) כ"ב, ד"ה ד"א למנצח], דחולק בזה, דאיתא שם: "...יכול יהו צמים לילה ויום, שלשה ימים ושלשה לילות ולא היו מתים, אלא היו מפסיקין מבעוד יום", ולפי"ז בהכרח הכוונה שלא היו רצופין אלא כגון שני וחמישי ושני[10], אבל תלמודא דידן פליג וס"ל דהיו רצופין[11].

ב. ורבים מהמשיבים שליט"א הביאו להוכיח עוד מהא דמגילה (ט"ו א'), דאיתא שם: "ויעבר מרדכי. אמר רב, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית", ופרש"י: "יום טוב ראשון של פסח. שהרי ב"י בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב", ומבואר מדברי רש"י בביאור הגמ', דבאמת היו ג' ימים רצופין, והוכרח זה לרש"י לכאורה מהא דדרשו חז"ל דהתענו בפסח, וכיון דהאגרות נכתבו ב"ג, אם לא שהיו מתענים רצופין הרי היה להם להתענות ב"ד ובט"ז וי"ח, ומדהתענו בט"ו בהכרח דכבר התענו גם ב"ד, דאין סברא לומר שהתחילו התענית בט"ו בדוקא, דכיון שיש בידם להתחיל התענית ב"ד, למה יַדחו להתחיל בט"ו ולבטל כל מצוות התלויות בו, וע"כ דהתחילו ב"ד, וא"כ דהתענו גם בט"ו כדכתיב 'ויעבר מרדכי', ע"כ שהיו רצופין[12].

ויעוין בספר 'ותן ברכה' (קונטרס התשובות, סי' ב' אות ב'), שכתב בשם הגרש"ז אויערבך זצוק"ל, דדין זה יהא תלוי אם דעתו לחזור למקומו, דכל שדעתו לחזור למקום שבא משם, הרי הוא נוהג כבני מדינתו שבא משם, וכל שאין דעתו לחזור, הרי הוא נוהג כבני מקום שהוא נמצא שם. וכדמות 'זכר לדבר' ציין הגרש"ז זצ"ל לדין קריאת המגילה הנ"ל, דתלוי ג"כ באם דעתו לחזור או לאו[8].

תשובה ל"מענינא דפוריא"

בתשובה לשאלה, בהא דנחלקו הפוסקים אם יש חשש איסור 'סחורה' במשלוח מנות מפירות שביעית, היאך יתכן שיוכל לשלוח מפירות שביעית, ויוצא בזה יד"ח, בלא שיעבור באיסור סחורה לכו"ע.

א. כתב הרמ"א (שו"ע או"ח תרצ"ח ס"ד): "ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא".

ולפי"ז נראה דאף למ"ד דיש איסור סחורה במשלוח מנות מפירות שביעית, מ"מ לדברי הרמ"א משכחת לה שפיר דרך היתר בזה לכו"ע, אם הוא באופן דהמקבל יסרב לקבלם, דמ"מ הנותן יוצא יד"ח, וממילא נמצא שלא עבר הנותן על איסור סחורה, שהרי לא יצא מרשותו של נותן, דעצם קיום המצוה בחפצא דשביעית אין בזה שום צד איסור, ומידי דהוי אאתרוג של שביעית, דיוצאין יד"ח אע"פ שעושה בו מצוה, וכמבואר בסוכה ל"ט א'. ורק מה שיש לדון הוא מצד דיש כאן נותן ומקבל, דזה משוי ליה כסחורה כדרך משא ומתן בינו לחבירו, וכל דשייך לקיים המצוה באופן שיסרב המקבל ליקח, שוב אין כאן סרך סחורה כלל, אלא מצוה גרידא.

ומיהו כבר הביא במ"ב (שם סקכ"ד) דהפר"ח והחת"ס פליגי ע"ד הרמ"א, וסבירא להו דאין הנותן יוצא יד"ח בכה"ג שלא קיבל המקבל, עי' להפר"ח תרצ"ה ס"ד, וכן במקור חיים שם, ובחת"ס סי' קצ"ו.

ומ"מ נראה דגם לדברי הרמ"א, היינו דוקא היכא דבא לקיים המצוה עצמה, אבל היכא דנותן לחבירו רק מצד שהוא מחוייב לו איזה הכרת הטוב וכיו"ב, ואין כוונתו רק לצאת ידי חובת המצוה דמשלוח מנות, הרי זה בכלל איסור סחורה, דאינו אלא כפורע חובו בשל שביעית, עי' לשון התוספתא שביעית פ"ז ה"ט, "אחד שביעית ואחד מעשר שני אין פורעין מהן מלוה וחוב ואין משלמין מהן גמולין".

ב. ורבים מהמשיבים שליט"א העירונו עוד להא דאיתא במגילה (ז' ב'), ד"אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי", ונפסק בשו"ע תרצ"ה ס"ד, דיוצאין בזה יד"ח, ומבואר בט"ז שם סק"ה דלפרש"י היינו שאוכל זה עם חבירו בשנה זו, ולשנה אחרת אוכל חבירו עמו, וכתב הט"ז, משום דכה"ג אין זה דרך הלואה ופריעת חוב כלל. ולפי"ז יתכן דשפיר גם לענין שביעית אין בזה משום סחורה, שהרי אין זה דרך סחורה כלל, אלא כל אחד מארח לחבירו בסעודה, ומסתברא דכה"ג אין בו משום סחורה, ויל"ע בזה[9].

תשובה ל"מענינא דתעניתא"

בתשובה לשאלה, במש"כ בפמ"ג (או"ח תרפ"ו א"א סק"ב), די"א דתענית אסתר שבימי מרדכי לא היו ג' ימים רצופין, רק שני חמישי ושני, היאך ניתן להוכיח מתלמודא דידן, שהיו ג' ימים רצופין.

א. הנה ביבמות (קכ"א א') תנן, "אמר רבי מאיר, מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים", ובגמ' שם (ע"ב), מייתי עלה: "תניא, אמרו לו לרבי מאיר, אין מזכירין מעשה נסים. מאי מעשה נסים, אילימא דלא אכיל ולא אישתי, והכתיב (אסתר ד' ט"ז), וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים".

ומבואר בזה בהדיא, דפשיטא ליה לתלמודא, דהאי קרא דאסתר דהיו בצום ג' ימים, היינו שהיו רצופין, שהרי בזה מיירי מתני' דיבמות שם, במי שנפל לבור והיה בתענית ג' ימים רצופין.

וכענין זה הוכיח בשו"ת הריב"ש סי' תט"ז (והובא בא"ר תרפ"ו סק"ח), דלדעת תלמודא דידן באמת היו ג' ימים רצופין. וכתב שם דבאמת הסוברים שלא היו רצופין, זהו רק לדעת המדרש [עי' מדרש תהלים (שוחר טוב) כ"ב, ד"ה ד"א למנצח], דחולק בזה, דאיתא שם: "...יכול יהו צמים לילה ויום, שלשה ימים ושלשה לילות ולא היו מתים, אלא היו מפסיקין מבעוד יום", ולפי"ז בהכרח הכוונה שלא היו רצופין אלא כגון שני וחמישי ושני[10], אבל תלמודא דידן פליג וס"ל דהיו רצופין[11].

ב. ורבים מהמשיבים שליט"א הביאו להוכיח עוד מהא דמגילה (ט"ו א'), דאיתא שם: "ויעבר מרדכי. אמר רב, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית", ופרש"י: "יום טוב ראשון של פסח. שהרי ב"י בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב", ומבואר מדברי רש"י בביאור הגמ', דבאמת היו ג' ימים רצופין, והוכרח זה לרש"י לכאורה מהא דדרשו חז"ל דהתענו בפסח, וכיון דהאגרות נכתבו ב"ג, אם לא שהיו מתענים רצופין הרי היה להם להתענות ב"ד ובט"ז וי"ח, ומדהתענו בט"ו בהכרח דכבר התענו גם ב"ד, דאין סברא לומר שהתחילו התענית בט"ו בדוקא, דכיון שיש בידם להתחיל התענית ב"ד, למה יַדחו להתחיל בט"ו ולבטל כל מצוות התלויות בו, וע"כ דהתחילו ב"ד, וא"כ דהתענו גם בט"ו כדכתיב 'ויעבר מרדכי', ע"כ שהיו רצופין[12].

המשך תשובות לגליון פרשת תצוה – זכור
יופיע בעזהי"ת בגליון שבוע הבע"ל"ט
תשובות 'ציור פורים' יופיעו בעזהי"ת בגליון מיוחד ל'שבת הגדול'

להשתקע, דינו כמקום שבא שם, ומאיך אם דעתו להשתקע במקום שבא לשם, הרי תיכף בשעה שבא לשם נעשה דינו כבני המקום ואפילו הוא בשמצע היום, וכיון זה דנו הפוסקים לגבי בן א"י הבא לחו"ל בי"ט שני, דאפשר דאפילו בא באמצע י"ט, כיון שדעתו להשתקע נעשה מיד דינו כבני חו"ל, וכן להיפך, עי' הליכות שלמה הלכות תפילה תפילות המועדים ס"י עמ' קצ"ה, ואכמ"ל.

9. ועי"ש במ"ב שם סקכ"א ושעה"צ אות כ"ט.

10. ומבואר מדברי הריב"ש, דאם לא היו רצופין, בהכרח שהיה בהפסק יום אחד ביניהם, ומשום דאין לפרש שהיו מפסיקין התענית קודם גמר היום, דא"כ אין זה תענית יום שלם כלל, וגם אין לפרש דהיו אוכלין בלילה, דהא 'לילה ויום' כתיב, ומזה הכרח הריב"ש דלשיטה זו בודאי היו ג' ימים נכרדים בפסק יום שלם ביניהם, וניחא ליה לפרש שהיה כגון שני חמישי ושני, לפי שהם ימי רצון. ועי' בזה עוד להלן אם לשיטה זו התענו כלל ביו"ט ראשון של פסח.

11. ואמנם עי' להרמב"ן בתורת האדם שער האבל ד"ה ומסתברא, שהביא מדברי המדרש הללו, וכן בר"ן ר"ה י" ב' ד"ה שאני ת"ב, וצ"ב דבבבלי מפורש דלא כהמדרש, והיאך תפסו להוכיח מדברי המדרש.

והנה היה מקום ליישב דברי המדרש עם דברי הבבלי דלא פליגי, דאפשר דכו"ע מודו דגן מקרא יוצא מפשוטו דהיה ג' ימים רצופין וכדמוכח ביבמות שם, אלא דסבירא לן דבאמת הרבה אנשים אין יכולים לסבול תענית כזו, ומאידך יש שיכולין לסבול תענית כה"ג.

והשתא יתכן לומר, דבאמת גבי אסתר לא היתה תקנת התענית שוה בכולם, אלא דמי שהיה בכחו להתענות ג' ימים רצופין היה מתענה כן, ומי שלא היה בכוחו אלא ע"י הפסק, היה מתענה בהפסקה, ובזה א"ש, דמחד גיסא כיון דאין מקרא יוצא מפשוטו, הלכך שפיר יש להוכיח מהאי קרא לגבי דין שבועה, דקים לן שהיו מתענים ג' ימים רצופין ג"כ כדמשמע קרא, ולכן אין בזה שבועת שוא, כיון דסו"ס יש בני אדם שיכולין לעמוד בתענית כזו, אך מאידך כיון דקים לן שלא היו כולם מתענים רצופין, דודאי אי אפשר כן לכל אדם, הלכך שפיר יש להוכיח ג"כ מקרא לאידך גיסא, דבאמת היו מהם שהיו מפסיקין מבעוד", וד"ת כפטיש יפוצץ וכו'.

ובעיקר הדין לגבי שבועה אם גרסי' ג' ימים או ז' ימים עי' ברמב"ם פ"ה מהל' שבועות ה"כ ובנו"כ שם. וע"ע שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קכ"ז מש"כ בזה.

12. ועוד, דלהלן ט"ז א' איתא בגמ', "והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך, אמר רב ששת, ששב לשקו ולתענית", ומבואר דגם באותו היום הדרכיבוהו למרדכי על הסוס, היה בתענית, וזה הרי היה בט"ז בניסן, וכדאיתא בגמ' (שם): "אזל (המן) אשכחיה (למרדכי) דיתבי רבנן קמיה, ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן", ופרש"י: "הלכות קמיצה. דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר", והנה אמנם מהא גופא אין הכרח דהיו ג' ימים רצופין, שהרי יתכן דהתענו ביו"ד וט"ז ואח"כ בי"ח, אבל מאחר וכבר מבואר (לדעת רב עכ"פ) דהתענו בט"ו בניסן, א"כ מדהתענו גם בט"ז משמע דהיו רצופין.

ולשיטת המדרש הנ"ל דלא היו רצופין, נראה דפליג גם בהאי דרשא ד'ויעבר מרדכי', דדוחק לפרש דס"ל כדרשת רב דהתענו גם ביו"ט ראשון של פסח, דבשלמא אם קבעו התענית ג' ימים רצופין, א"כ ממילא מוכרח להם להעביר הפסח בתענית, אבל אם אין קובעין התענית רצופין, למה יעבירו דוקא יו"ט של פסח בתענית ולבטל כל המצוות שבו, הלא בלא"ה אין מתענים רצופין ויוכלו לקבוע התענית על י"ד ט"ז וי"ח, וע"כ דדעת האי מדרש למידרש הא ד'ויעבר מרדכי' בענין אחר, ושמא כדעת שמואל בגמ' דפליג ודרש 'דעבר ערקומא דמיא' (ופרש"י: "לאסוף היהודים שבעבר השני"), ומשמע דלדעתו באמת ליכא למידרש שהעבירו יו"ט של פסח בתענית.

ולפי"ז ניחא מש"כ הריב"ש הנ"ל דלדעה זו, דשמא התענו 'שני חמישי ושני', דאם איתא דהתענו גם ביו"ט ראשון של פסח, הלא לכאורה לא יתכן דהתחילו התענית בשני בשבת, דהנה קיי"ל לענין עיבור השנים, דלא בד"ו פסח', והיינו שלא יחול פסח לעולם בימים שני רביעי וישיש, ומעתה כיון דלא יתכן שהתחילו סדר התענית קודם י"ד בניסן, שהרי רק ב"ג נכתבו האגרות, א"כ אם איתא דהתענו בא' דפסח, ולא היה רצופין, ע"כ דב"ד לא התענו, אלא התחילו סדר התענית רק בא' דפסח, וממילא א"א שהיה סדר התענית 'שני וחמישי ושני', שהרי א"א שיחול א' דפסח בשני בשבת.

ואמנם זהו דוקא אי נימא דהיו מקדשין ע"פ החשבון, אבל אם היו מקדשים ע"פ הראיה, בזה באנו לפלוגתת רש"י ותוס' פסחים נ"ח ב', דלרש"י שם ד"ה בשני, לא שייך כללא דלא בד"ו פסח' בזמן שמקדשין ע"פ הראיה, אבל לתוס' שם (ד"ה כאילו), גם בזמן דמקדשין ע"פ הראיה שייך כללא דלא בד"ו פסח. ועי' בתשובות לציורא דמר דהבא תשס"ט, משנ"ת בזה אם היו מקדשין אז ע"פ חשבון או ע"פ הראיה, ואכמ"ל.

ואמנם אפשר דלא עשו כסדר ב' ה' וב', אלא עשו כסדר ה' ב' וה', וחל א' דפסח בחמישי, ותתחילו בסדר התענית בחמישי קמא, וזה א"ש אי נימא די"ג דאותה שנה חל בשלישי בשבת (אכן עי' בזה ג"כ בתשובות לציורא דמר דהבא שם, דנתבאר לחד שיטתא דבאמת היה הטלת הפור בשלישי בשבת, וא"כ ט"ו ניסן היה אז בחמישי בשבת, ועי"ש שנתבאר עוד דאף ע"פ החשבון היה אז א' דפסח בחמישי בשבת).

סיפור ושאלה בציר?

"לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש".

מאז ומעולם צפייתו של כל יהודי היא לעת הגאולה השלמה, לבואם של ימות המשיח, לזמן בו יראו כולם ברן בעין אם שוב ה' עיון, אם מלכות ה', שיהא ניכר כי ה' מלך על כל הארץ, ביום ההוא שבו ייהיה ה' אחד ושמו אחד, לזכות למוצד ד בגואל בנואם מיכה (ד' ד'). "וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאֵין מַחֲרִיד כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דִּבֵּר", באותם ימים בלב יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך עליהם, ותמלוך על כולנו לעולם ועד.

גם אם בקערנו הרב עד עתה לא זכינו לאותם ימים מיוחדים ונעלים, וקיומם של הנבואות המיוחלות, ועדיין אנו מתאבלים ובוכים, אבלים ומקוננים על חורבן בית קדשנו ותפארתנו הארץ אבל אבותינו, שהיה לשרפת אש ובל מחמדינו היה לחרבה, ועדי קדשו ה' היו מדבר ירושלים שממה, בכל זאת נפשו של כל אחד מתאוה ומשתוקקת לקיום נבואת מיכה, לחיות כפי שחיו בימי שלמה, בשבל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו, לזכות לשלווה הנפש בבדי שיוכלו לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה.

בכל תקופות הגלות האורוכה בה אנו נמצאים מאז חורבן בית המקדש, גמל עמנו ה' חסד, לבל נשתקע במקומות גלותנו, שלא יכנסו בעינינו וליבנו יותר מדי תי המקום המנצא בל יושביו, בל בכל אותם מקומות שנראה הינה למשך שנים רבות שגם בגלות יכול להוובר מצב כזה, ובעקבות כך נשתכ מעט הצפיה לירושלים והתשוקה לציון, תוך זמן מה בא בל צרות וגזירות שדאגו להזיר לכולם שארץ הקודש מתמיגה לבניה, ועלינו רק להתחזק בצפיה לגאולה בשבא במהרה, בה נזכה לחזות בעינינו בשוב ה' את שיבת ציון ברחמים גדולים.

הוי שתקרו ובדקו את הדבר, ומסקנתם היתה, שלא היא בעולם יהודי שהאריך ימים, וכל ימיו התגורר במנותה ונחלה בגלות, בלא כל גזרות וצרות. בכל מדינה ומדינה, ספרי דברי הימים מוכתבים בדם יהודי, כאשר בכל חמשים עד מאה שנה לכל היותר, עברה תקופה קשה ונוראה, של גזרות ושמדות, עלילות וגרושים, ושאר צרות צרורות, שעליהם אנו מודים ומבקשים, שהיא שעמדה לאבותינו ולנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

יחד עם בזאת, בכל דור ודור היו אז אותם יחידי סגולה שעמלו בתורה בכל עת, כאילו הם תחת נפש ותאנתם. שלוות נפשם באה להם משקיעות בסוגיות קשות וסבוכות, ושמחתם ואושרם היו מתבנה מחודדות ותירוץ נפלא בדברי המרא המוקשים אז בבאור מחודש בתוספות ומהלך המפציע אור חדש בסוגיה. מושיגיהם הגשמיים הצטמצמו בפמלא בטיעור מצומצם לברכת המזון, ומעט מים הנערכים בזי החזקת חיבור דק בין הגוף לנשמה שלא תפרח ממנה, וכן חיי אם אושרם בכל ימי חיימם.

פסגת האושר האנושי שהיתה שייכת באותם הימים, היתה לזכות לעלות לארץ הקודש ולדבוק בטהרתה, ובה לשבת בבית ה' כל ימי החיים, בלתי בנועים ל' בעמלה של תורה ולבקר בהיכלו, כאשר היישרים שארץ ישראל נקנית בהם, מוסיפים למעלתה עוד ועוד בשיעור הצער והקושי.

*

ממיהדרי חובשי בית המדרש בעיר ווריזה שבצפון איטליה, היה רבי שמריה בולורינו. משחר נעוריו שקד על התורה יומם ולילה, למד אצל רבותיו הגדולים את דרכי הלימוד לאסוקיי שמעתתא אליבא דהלכתא, כשמשמשים ולומד מהם נתיבות הוראה ואורחות הנהגה, ולאחר שרבותיו סמכוהו להוראה, בתחילה שימש ברבנות בכפר קטן, בה פעל רבות לקרב את יהדות המקום לתורה ויראה, ולתקופת הימים נתמנה לרבה של עיר גדולה לאוקיים, בה הרביץ תורה ועורכם בדברי מוסרים וכיבושים, כאשר רבים השיב מעון וקירבם בעבותות אהבה לעבודת ה' ויעשיית רצונו בלבב שלם.

הכה המיוחד של לשון לימודים שחנונו ה', השפה ברורה ונעימה שקלחה מפיו, יחד עם הדרת פניו וזקנו שירד על פי מידותיו כשהיה לאמור פניו, שימשה בידו ככלי מיוחד להשפיע על הרבים לקבוע עתים לתורה ולקיים מצוותיה. בסגנונו המיוחד כובש הלבבות, שפך דברים לדרשותיו ושיעוריו, כשממשיך עליהם מלמעלה שפע אור וקדושה לטובה ויראה, בהתקרבות לה' ושמירת מצוותיו.

למרות רוח סיפוקו מעבודת ה' וזכויותיו העצומות של זיכוי הרבים, בכל זאת היתה לו שאיפה אחת עזה, שכל ימיו ביקש לילות לאה ה', ולקום במקום קודשו, להסתופף בחצרות בית ה' ולפרות בארץ הקודש, ולחונן את עפרה ולקיים מצוותיה, לשאוף אל קרבו אל אור הארץ הקדושה והמקומות שזכו למנת קדושה כפולה ומשולשת, ושם לעסוק בתורה בכל ימיו.

המציאות של העולם היומיומי בהנהגת הקהילה וישיבה בבית הדין המשיב השיעורים לרבים, מנעה מנמוס קיום שאיפה זו. אך כל שנראה הה שהאפשרות לקיומה מתרחקת, כך גברו רצונותיו וחפציו להגיע אליה. בכל עת מצוא היה נושא תחינה ובקשה לפני ה', שיזכהו לעלות לארץ הקודש ולקיים את המצוות התלויות בה, ושם לעסוק בתורה בלבב שלם, אלא שנדמה היה שתפילותיו שבות ריקם, לא נתעוררה כל אפשרות של עזיבת הקהילה ועליה לארץ הקודש.

השנים שעברו וחלפו, רק הרעו עם התוכנית משנות קדם. ככל שהתבגר והזדקן, כך כוחותיו נחלשו והאפשרויות לעלות לארץ הקודש הלכו ונתרחקו ממנו. מה גם בשבנים הללו נתפרסם בציבור ורבים שחרו אח פניו ובקשו אח עצתו וברכתו, ולשמוע מפנו דעת תורה, אח הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון.

בשנים האחרונות גם הרבנית נחלשה והזדקנה, כשמבצב כזה לא היה ניתן כלל לחשוב בל נסיעה ארוכה ומסע מפרך שכזה, כי שכל התוכנית לעלות לארץ הקודש הלכה ונגנזה. אך למרות כל זאת, לא הפסיק רבי שמריה להתפלל לבל עד לבל שיזכו ה' לעלות לארץ הקודש יחד עם רעייתו, שיוכלו לקיים אם המצוות התלויות בה.

*

השנה האחרונה היתה קשה ביותר עבור רבי שמריה. הרבנית, זו שעמדה לצידו בכל הימים, שבזכותה כל לעסוק בתורה כל ימיו, ודאגה לכל צרכיו וגדילה את ילדיהם לתורה ולתעודה, ליראת ה' טהורה וקיום מצוותיה, חלתה ונפלה למשכב ממושך, ולקראת סוף השנה הלכה לבית עולמה, והשאירה אותו באלמנותו. בניו ובנותיו שהתגוררו בסמוך אליו שזרוהו רבות, ולאחר זמן אף ניסו לעזרו לבנות את ביתו שנית, למצוא רבנית בעלת שיעור קומה, ובעיקר בעלת מידות טובות וגדושה ביראת ה' טהורה, אלא שלעת עתה לא נמצאה הראויה והמתאימה עבורו.

באחד הימים הרגיש רבי שמריה בהאה מיוחדת ורמז שרמזו לו, שתפילותיו התקבלו, ויכול הוא לעלות לארץ הקודש ולחון את עפרה. באותה עת הרגיש שתפילתו הועילה רק למחצה, שיעלה בלא הרבנית שעמדה לצידו כל הימים, שמנוחתה כבוד בעיים ומקומם. אחד מהאחוות והרמזים שנעשלחו אליו מסרום, היה שהאסון שפקדו במיתת רעיתו הרבנית ע"ה, הוא חלק מהזיכוך הנצרך בכדי לעלות לארץ הקודש. גם בדולת בנו בכורו, שיצא שמעו בכל המדינה כחם מובהק ובעל הוראה, ושמעמיל כדיין בבית דינו, וידידו רב לו בכל מקצעות התורה הקדושה, היה חלק מהאות, שהוא זה שישמש במקומו בהנהגת העיר, ויפה וגדול כח הבנו מכח האב, בשמנו במתניו ויוכל להושיע את ישראל להעמיד הדת על תילה.

מאותה עת החל רבי שמריה בעבודה מיוחדת להכין את עצמו לעלות לארץ הקודש, כאשר לצורך כך העביר אל בנו בכורו את כל תפקידיו הרבניים, כך שיכל להתפנות להעפיל בדרגות ומעלות מעל התורה וגיעיגתה, כראוי למבקש לבוא בשער המלך בארץ הקודש. לאחר כמה חודשי עבודה והתעלות, הרגיש שהגיע הת והשעה בו יוכל לצאת לדרכו, לזכות לעלות לארץ הקודש ולקיים מצוותיה.

כשנודע לבני העיר על תוכניתו של בנם להפרד מהם ולצאת לדרכו לארץ הקודש, בתחילה ניסו לדבר על ליבו להניאו מחשבתו זו, לבל יעזבם וישאירם לבדם. כך כשראו שגמור עמו שעליו לעלות לארץ הקודש, בקשו מכנו מעשה שיקרה עד לאחר ימי הפסח הקרובים, כדי שיזכו להנות מזיוו ומקדושתו בימים הקדושים הללו.

אחיסמך היתום, שלמרות בגרותו הרבה כבר שלשים שנה, נשאר עדיין ביתמותו. מסיבות אישיות לא נמצא עבורו שידוך עד לאותו יום, ובשמו כן הוא, נסמך על אחיו היהודים שמימי ילדותו שהורו מתו במנפה, נשאר לבדו כשעובר מבית לבית ומשמשתה למשפחה, ואחד מאלו שהיה מאיר לו פנים בכל פעם, היה רבי שמריה, שאליו היה דבוק ואחריו כרוך כל הימים. כשנודע לאחיסמך שרבי שמריה מבקש לצאת לדרכו, ביקש ממנו שיקחנו עמו, ובתמורה ישמשו בנאמנות כל ימי המסע ועד לאחר מכן.

רבי שמריה ניסה לשכנע את אחיסמך שמדובר בדרך קשה ורווית סכנות, אך אחיסמך לא הסכים לשמוע דבר על כך, ואמר לרבי שמריה כיצן דברי ויש לנעמי, אל תפגע בי לעזבך לשוב מאחריך, כי אל אשר תלך אלך ובאשר תלין אלין, המצוה הגדולה לעלות לארץ הקודש גם אני מצווה בה, והאלוקים שישמור על הדר, ישמור גם לי.

כשראה רבי שמריה שהחלטתו איתנה, החליט לצרפו עמו לדרכו, כשחושב בליבו שאולי זכות זו שיקחנו עמו תעמוד לו שיזכה להגיע לארץ הקודש, וזכות ארץ הקודש תעמוד לאחיסמך שימצא בה את זיווגו הנכון ויזכה להקים בית נאמן בישראל ולדורות שרים מבורכים.

*

באותם ימים היו מצויים שתי דרכים בה ניתן היה לעלות לארץ הקודש, האחת דרך הים, בהפלגה ארוכה ורבת סכנות, הנחשבת לבטוחה, שגם בה מצויים סכנות וקשיים רבים, לעלות דרך הים, הינשה, ללכת בדרכים לכיוון מזרח ולעבור מסדינה לסדינה המשמשת כחיבור בין אירופה לאסיה, וממנה להמשיך דרומה דרך סוריא ולבנון בדרכו לארץ הקודש.

המעלה בהפלגה דרך הים, שאם כבל עובר כשורה, אין שודדי ים הלוקחים את הנוסעים בשבי, ואין סערות המטביעות את האוניות, כמעט ואין בה טרחה, אבל הסיכונים בה גדולים ועצומים. בקושי ש'רוב' אוניות המגיעות בשלום למחוז חפצם, וכבר רמזו זאת חז"ל באמרם (קידושין פ"ב א'), שהספנים רובם חסידים, וכדברי רש"י שם, שפורשים המלוה מסכנה, ותמיד הם ברעדה ומשבָרים בלבם למקום.

לעומת זאת, הדרך היבשתית שה בה טרחה גדולה ורבה, מלבד תחילת הדרך שהוא במישור יחסי, מגבוהות הארץ והלאה, רוב הדרך היא הררית, עליהם לחצות הרים גבוהים ורמים הקשים לעבירה ורכיבה, שבחלקם מצויים גזלנים ושודדים ושאר משחיתים, אלא שמעלה אחת בדולה בה בה, שאחת לכמה ימי רכיבה נתון להגיע לעיר בה מתגוררים יהודים, לנוח מעמל ויגיעת הדרך, להתאושש ממה שעברו ולשוב לכוחות, ולאחר מנוחה להמשיך בדרך עלולה לארץ הקודש.

לאחר שרבי שמריה ביר את הסכנות והמעלות שיש בכל אחת מהדרכים, חישב כדת של תורה מהי הדרך שיש ללכת בה, והכריע על הדרך היבשתית, בעיקר מפני המעלה שיש בה, שניתן לנוח ולהתאושש ממול הדרך, ומה גם בכל קהילה בה ידרכו כף רגליו, יוכל לחזקם לתורה ויראת ה' טהורה, שזכויות אלו יעמדו לו שיגיע בשלום לארץ הקודש.

יחד עם ביתו ביתו הכין רבי שמריה את הדרוש לו ולאחיסמך לדרך. כאשר בני רכשו עבורו שני סוסים מטובחים המתאימים לרכיבה בדרך ארוכה וקשה, ועדרו באמתחותיהם ממון רב כפליים מכפי שנדרש, צידה לדרך של דברי מאפה יבשים הנשמרים לאורך ימים וכלים עם מים לשתיה ולשאר מצוות, ואף כל הנצרך עמו, החל מספרים שיהיו לו לתלמודו, סידור וחומש, וכלה בשופר ומחזור, סכין שחיטה ומילה, ואף תכריכין לקח עמו שיהיו מזומנים לעת מצוא, וכמובן הטלית והתפילין שהיו כרוכים בסמוך אליו, וכשהגיע היום שנקבע לציאה לדרך, נפרד מבני משפחתו ומכל אנשי הקהילה, ומלווה בברכתם יצא אל העיר, כשמצטערך לשיירת סוחרים שפניהם היו מועדות צפונה, לכיוון אליו צריכים להגיע.

הרכיבה הארוכה לא היתה קלה לרבי שמריה, אך אם וששון מילאו את ליבו, הנה יוצא הוא מביתו לכיוון ארץ ישראל, ובפיו שבח והודיה על שנתן לו את הכח לצאת למסע ארוך זה והוסיף וביקש על העתיד, שיזכה להמשיך ולסיים את הדרך, להגיע לארץ הקודש בבריאות הגוף הנפש, בלא כל תקלה.

במשך כשבוע רכבו רבי שמריה ואחיסמך יחד עם קבוצת הסוחרים, עד הגיעם אל עבר מקום בו אמתחות הסוחרים נבדקו, בה נפרדה דרכם מהסוחרים, והלכו לתור ולחפש אחר יהודי המקום, שיוכלו לשבות אצלם בשבת קודש ולנוח ולהתאושש כמה שיש מעמם הדרך, עד שימצאו שיירה נוספת שפניה מועדות מזרחה.

יהודי המקום קיבלו את רבי שמריה בסבר פנים יפות ובכבוד גדול. ששון ושמחה היה להם על שנעל בחלקם וגורלם ביקורו של חכם גדול ונכבד כמותו שהדרך מגיעה ויקנו שכבר היה לבן וצח, העידה על חכמתו הגדולה בתורה ויראת השמים שבו. במהלך השבועיים שהתגוררו במקום, עורר רבי שמריה את בני המקום להתחזק בשמירת הדרות והמצוות, וללמד את בניהם תורה, ושאף הם יקבעו עתים לתורה ובכך ישמרו את דבר יהדותם. רבי שמריה הציע בפניהם לחפש אחר חכם שיוכל לתמוך תורה ואף יהדבקם בדרכה, ואף כתב עבורם מכתב מיוחד בו פונה לאחד מרבני איטליה שיבא לעזרתם למצוא את אותו אחד שראוי להעמיד הדת על תילה במקומם.

בשלבלו השבועיים יצאו רבי שמריה ואחיסמך למסע נוסף עם שיירה שרכבה מזרחה, וגם עמהם התקדמו מרחק דומה, כאשר לקראת יום השישי הקרוב, שבתו ביישוב נוסף, ונו נחו מעמם הדרך ועורר אותם לעבודת ה', וכשנמצאה שיירה מזרחית עוד בדרכם.

לקראת חג השבועות שחגו רבי שמריה שהגיעו לשבות בעיר של תורה, ונתארחו בה בבית המרא דאתרא שהכיר בגדלותו של רבי שמריה וכיבדו דאג לכל מחסוריו. לאחר מנוחה שם יצאו לדרכם בשהדזמנה שיירה, כשבכל עת רבי שמריה מזכיר לעצמו ולאחיסמך על הזכות הגדולה והעצומה שנפלה בחלקם, שהמה הולכים ומתקרבים לארץ הקודש.

*

היו מקומות אליהם הגיעו רבי שמריה ואחיסמך, שכאשר רבי שמריה ראה את העזבה הגדולה שיש לבם לה בהדותם, חנו שם לתקופה ארוכה יותר, ולא חשב לעזבם עד שלא ראה שדברו עושים פירות ותושבי המקום בנעו שיעני מהותי בכל אורחותם. היו כפרים ועיירות בהם התעכבו חודש ואף חודשיים, עד שראו שהשפיעו עליהם לטובה ולברכה, ורק אז יכלו להתחיל לחפש אחר מועד בו יוצאת שיירה מזרחה, לעבר טורקיה.

שנה שלימה ארכה להם הדרך מאז שיצאו מביתם עד שדרכו רגליהם בארץ טורקיה, שממנה הרגישו כבר סמוכים ונראים לארץ הקודש, אך גם בה המשיכו במנהגם זה, שבכל מקום בו הגיעו ולנו, בדקו את רמת הדתות וכיצד ניתן לעזרם לקרבם לאבינו שבשמים.

כפי שהוזהרו מראש שבטורקיה אסור ליהודים לרכב על סוסים אלא רק על חמורים, לבל נעיסם בטורקיה ביקשו מאחד מיהודי המקום שיחליף עם הלה את הסוסים בחמורים, ומלבד עניין הנחלה, עוד קיבלו סכום גדול שיכל לשמשם להוצאות הדרך לתם שיצטרכו.

בעבור בטורקיה הרב שמריה עד כמה הכין ה' לו את מצעדיו, שבימי ילדותו למד במלמד טורקי, כך שנקלטו בראשו מילים רבות בטורקית ששילב הממלמד בטורקית תוך דר לימודם, מבלי שלשם לב, ובנוסף שה' כלכל את צעדיו ששלח עמו את אחיסמך, שמנו היתה מקצוי טורקי, וכך הבין אף הוא חלק מתשפה, ועל ידי כך יכלו לנסות לתקשר עמהם ואף לדבר על ליבם לקרבם לתורה ויראת ה' טהורה, וככל שארכו הימים בהם חצה את טורקיה, למד עוד ועוד מילים בטורקית, כך שקלט ולמד את השפה, ויכל יעד יותר עתה לקרב אח בני ישראל המתגוררים במדינה זו.

המסע בטורקיה נמשך הרבה יותר ממה שחשבו, הרכיבה על חמורים איטית בהרבה מרכיבה על סוסים, שהחמורים יזדוים כעצלנים ואיטיים, ומה גם שהדרכים הטורקיים אינם סלולים דיים, ויתרה מזאת, הדרכים ההררים המצויים בה, מקשים ומעכבים את הדרך בזמן רב נוסף. אך מעולם לא עלתה לרבי שמריה אפילו מחשבת הבל אחת של חרטה על האיצאה לדרך. בכל הזדמנות היה חוזר ואומר שמודה לה' על שנתן בליבו את העצה והרעיון לצאת לדרך, ובכל עת היה מהרהר ומחשב עד כמה כבד הספיקו לעבור מדרכם הארוכה, מבלי לחשב כמה נשאר להם עוד, ומתפלל לה' שיזכהו להגיע לארץ הקודש לחון את עפרה ולקיים מצוותיה.

במהלך מסעם במדינה זו, ביקרו ונתעכבו בערים הגדולות והידועות, נפגשו עם רבניהם ודנו עמהם על הדרוש וטעון חיזוק. הם היו באיסטנבול, איסקידר, בליקסיר ואף באיזמיר, וכך הלכו וחקיפו את טורקיה מדרומה, שזו הדרך הקלה יותר בחציית המדינה.

החודשים שעברו עליהם בתוכנכי טורקיה הועילה לרבי שמריה ואחיסמך שלמדו את שפתם, ולא עברה תקופה ארוכה, ורבי שמריה יכל לדרוש בציבור בשפה הטורקית, כך שדברו עשו הרבה יותר פירות, ואיירלו לחזק את הציבור ולעורר בלבם יראת ה' טהורה.

*

כשכבר עברו וחצו את רוב מדינת טורקיה, הגיע לחלקו הקשה יותר לעבירה, להרי הטורוס מוסיף השלג, ובינהם הגיע אל עיר הנמל שליפקיה לשבות בה בשבת. בהגיעם לשם חשבו עיניהם. הקהילה היהודית המקומית סבלה מעזובה רוחנית נוראה. מיקומה המבודד יחסית יחד עם המחלוקת האחרונה שהיתה במקום כחמשים שנה קודם לכן, בה פגעו בבבוד המוטל על כל יהודי לקבוע עתים לתורה, והיא מהשאלות הראשונות שאדם נשאל לאחר אריכות ימים ושנים, ומה גם, שאם קובעים עת בכל יום ללימוד הלכה, מלבד מה שזוכים להיות בני עולם הבא מחמת עמל הלימוד, בנוסף זוכים שיודעים כיצד צריך להתנהג בכל יום ובכל עת ושעה. מלבד זה גם עורר להזהר יותר במצוות היסודיות של היהדות, כשמירת שבת, כשרות וקדושת בית ישראל, דברים פשוטים אצל כל יהודי בעולם, שאצלם בשל בורותם הרבה לא היו יודעים.

בחלוף החודשים האחרונים החל רבי שמריה לראות שדבריו החלו לעשות פרי, ורובם כבולם של בני העיר קבעו עתים לתורה והשתתפו בשיעורים אותם מסר בפנים בוקר וערב, וזאת מלבד שיעורים רבים שמסר בפני קבוצות רבות, כל אחד בדברים שהיה חשוב לבם ובהם ביקשו להתחזק. שיחותיו המוסריים המתובלים במעשיות נאות משכו את הלבבות וקירבום לתורה ולה' טהורה.

כשעבר חודש נוסף בו רבי שמריה חיזק את תושבי המקום והקרין עליהם מתורתו ויראתו הגדולה, הגיע למסקנה שמקום הניחו לו לגדרו והיות ובעשרות השנים שחלפו עליהם שעדמה ללא רב ובלא מורה, רחקו מאוד מדרך המלך, ובכדי להעלותם חזרה לדרך עץ החיים, להאכילם מפירות התורה שיחיו לעולם ולנצח, יש צורך בעבודה קשה עד מאוד, על כל שוחח עם אחיסמך ושיפר בו את הדברים, והחליטו שמשמים שלָחום לישוב זה שבו ישבתו, כדי שישארו בכל זעוד עד שיזכו להעלות את בני המקום על דרך המלך, שיעסקו בתורה וקיימו את כל המצוות כדת וכראוי.

מנין בפרשתינו עפרש"י יכלו תלמידי רבי שמריה למצוא מנוח לשאלתם?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע פרשת תרומה

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י ידע אלימלך שהצוואה מונחת בתוككי הארונית של הסבא, כאשר הוא אמר שהיא מונחת בביתו. אלימלך ידע כי "כ"ז, עה"פ, "לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶין הַטַּבָּעֹת לְבָדִים לְשֵׂאֵת אֶת הַשֻּׁלְחָן", וביאר רש"י, "לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים; לבתים. לצורך בתים". וכן מדברי רש"י כ"ו כ"ט, עה"פ, "וְאֶת הַקְּרָשִׁים תַּצֲפֶה זָהָב וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת הַבְּרִיחִם זָהָב", וביאר רש"י, "בתים לבריחים". מבואר בדברי רש"י, שכל מקום הוא רגילים להכניס דברים, נחשבים כבית עבור אותו החפץ.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר "תהלים עם מדרשי חז"ל", ב"כ.
עוד שני זוכים נוספים, כל אחד בספר "זאת הברכה - הלכות ברכות".
עוד שני זוכים נוספים, כל אחד בספר "הלכות צדקה".
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד בספר "הגדה של פסח - לחזות בנועם".

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שמות הזוכים לשבוע פרשת שמות - וארא - בא - בשלח

הרבנים ו הבח"ח

אמונ"י - קרית ספר – מנורת המאור, ב"כ.	מאיר"מ - בני ברק – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
ויטבה"ג. - ירושלים – מנורת המאור, ב"כ.	חגבה"ג. - ירושלים – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
חדה"מ. - מודיעין עילית – מנורת המאור, ב"כ.	פוה"א. - בני ברק – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
ותנה"מ.מ. - קרית מטר – מנורת המאור, ב"כ.	רידה. - ירושלים – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
מ"ראא. - ירושלים – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	נתסמוי"י. - מודיעין עילית – משלי יעקב עולת.
קמפה"נ. - בני ברק – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	אמנדר"ה. - בני ברק – משלי יעקב עולת.
הלבשרשי"ן. - ירושלים – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	ניעגולי"ל. - בני ברק – משלי יעקב עולת.
אישמטקיה. - קרית מטר – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	ליש"ב. - בית שמש – משלי יעקב עולת.
בדנמנ"ש. - מודיעין עילית – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	ויהשע"ז. - בני ברק – משלי יעקב עולת.
ולמשמסמ"ן. – קרית מטר – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	בקנא. - קרית מטר – משלי יעקב עולת.
ותמנוז"ן. - מודיעין עילית – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	דמנו"י. - ירושלים – משלי יעקב עולת.
קלין"ג. - קרית מטר – יחי ראון למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.	מוצר"ב. - לונדון – משלי יעקב עולת.

ניתן לקבל כל שבוע את העלון בפקס או באימייל (ללא תשלום), בתוספת ה'סיפור ושאלה בצידו' בנוסף לפסול, על שני עמודים. המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, אין לסיים מסקנות הלכתיות או הוראתיות מהדברים.

סיפור ושאלה בציר?

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

מאז ומעולם צפייתו של כל יהודי היא לעת הגאולה השלמה, לבואם של ימות המשיח, לזמן בו יראו כולם עין בעין את שוב ה' ציון, את מלכות ה', שיהא ניכר כי ה' מלך על כל הארץ, ביום ההוא שבו יהיה ה' אחד ושמו אחד, לזכות למועד בו תתגשם נבואת מיכה (ד' ד'), "וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאֵין מַחֲרִיד כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דִּבֵּר", באותם ימים בהם יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך עליהם, ותמלוך על כולנו לעולם ועד.

גם אם לצערנו הרב עד עתה לא זכינו לאותם ימים מיוחדים ונעלים, וקיומם של הנבואות המיוחלות, ועדיין אנו מתאבלים ובוכיים, אבלים ומקוננים על חורבן בית קדשנו ותפארתנו אשר הָלְלו אבותינו, שהיה לשׂרֵפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה, וערי קדשי ה' היו מדבר וירושלים שממה, בכל זאת נפשו של כל אחד מתאוה ומשתוקקת לקיום נבואת מיכה, לחיות כפי שחיו בימי שלמה, לשבת לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו, לזכות לשלוות הנפש בכדי שיוכלו לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה.

בכל תקופות הגלות הארוכה בה אנו נמצאים מאז חורבן בית המקדש, גמל עמנו ה' חסד, לבל נשתקע במקומות גלותנו, שלא יכנס בעינינו וליבנו יותר מדי חן המקום הנמצא על יושביו, וגם בכל אותם מקומות שנראה היה למשך שנים רבות שגם בגלות יכול להווצר מצב כזה, ובעקבות כך נשחק מעט הצפיה לירושלים והתשוקה לציון, תוך זמן מה בא גל של צרות וגזירות שדאגו להזכיר לכולם שארץ הקודש ממתינה לבניה, ועלינו רק להתחזק בצפיה לגאולה שתבא במהרה, בה נזכה לחזות בעינינו בשוב ה' את שיבת ציון ברחמים גדולים.

היו שחקרו ובדקו את הדבר, ומסקנתם היתה, שלא היה בעולם יהודי שהאריך ימים, וכל ימיו התגורר במנוחה ונחלה בגלות, בלא כל גזרות וצרות. בכל מדינה ומדינה, ספרי דברי הימים מוכתמים בדם יהודי, כאשר בכל חמשים עד מאה שנה לכל היותר, עברה תקופה קשה ונוראה, של גזרות ושמדות, עלילות וגרושים, ושאר צרות צרורות, שעליהם אנו מודים ומברכים, שהיא שעמדה לאבותינו ולנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

יחד עם זאת, בכל דור ודור היו את אותם יחידי סגולה שעמלו בתורה בכל עת, כאילו הם תחת גפנם ותאנתם. שלוות נפשם באה להם משקיעות בסוגיות קשות וסבוכות, ושמחתם ואושרם היו מהבנה מחודשת ותירוץ נפלא בדברי הגמרא המוקשים או בביאור מחודש בתוספות ומהלך המפציע אור חדש בסוגיה. מושגיהם הגשמיים הצטמצמו בפת במלח בשיעור מצומצם לברכת המזון, ומעט מים הנצרכים כדי החזקת חיבור דק בין הגוף לנשמה שלא תפרח ממנה, וכך חיו את אושרם בכל ימי חייהם.

פסגת האושר האנושי שהיתה שייכת באותם הימים, היתה לזכות לעלות לארץ הקודש ולדבוק בטהרתה, ובה לשבת בבית ה' כל ימי החיים, לחזות בנועם ה' בעמלה של תורה ולבקר בהיכלו, כאשר הייסורים שארץ ישראל נקנית בהם, מוסיפים למעלתה עוד ועוד כשיעור הצער והקושי.

*

ממיוחדי חובשי בית המדרש בעיר וָורוֹנָה שבצפון איטליה, היה רבי שמריה בולוֹרינו. משחר נעוריו שקד על התורה יומם ולילה, למד אצל רבותיו הגדולים את דרכי הלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כשמשמשם ולומד מהם נתיבות ההוראה ואורחות הנהגה, ולאחר שרבותיו סמכוהו להוראה, בתחילה שימש ברבנות בכפר קטן, בה פעל רבות לקרב את יהודי המקום לתורה ויראה, ולתקופת הימים נתמנה לרבה של עיר גדולה לאלוקים, בה הרביץ תורה ועוררם בדברי מוסרים וכיבושים, כאשר רבים השיב מעון וקירבם בעבותות אהבה לעבודת ה' ועשיית רצונו בלבב שלם.

הכח המיוחד של לשון לימודים שחננו ה', השפה ברורה ונעימה שקלחה מפיו, יחד עם הדרת פניו וזקנו שירד על פי מידותיו שהצטרפה למאור פניו, שימשה בידו ככלי מיוחד להשפיע על הרבים לקבוע עתים לתורה ולקיים מצוותיה. בסגנונו המיוחד כובש הלבבות, משך רבים לדרשותיו ושיעוריו, כשממשיך עליהם מלמעלה שפע אור וקדושה לטובה ויראה, בהתקרבות לה' ושמירת מצוותיו.

למרות רוב סיפוקו מעבודת ה' וזכויותיו העצומות של זיכוי הרבים, בכל זאת היתה לו שאיפה אחת עזה, שכל ימיו ביקש לעלות להר ה', ולקום במקום קודשו, להסתופף בחצרות בית ה' ולפרוח בארץ הקודש, ולחונן את עפרה ולקיים מצוותיה, לשאוף אל קרבו את אויר הארץ הקדושה והמקומות שזכו למנת קדושה כפולה ומשולשת, ושם לעסוק בתורה בכל ימיו.

המציאות של העול היומיומי בהנהגת הקהילה וישיבה בבית הדין ומסירת השיעורים לרבים, מנעה ממנו קיום שאיפה זו, אך ככל שנראה היה שהאפשרות לקיומה מתרחקת, כך גברו רצונותיו וחפציו להגיע אליה. בכל עת מצוא היה נושא תחינה ובקשה לפני ה' שיזכהו לעלות לארץ הקודש ולקיים את המצוות התלויות בה, ושם לעסוק בתורה בלבב שלם, אלא שנדמה היה שתפילותיו שבות ריקם, לא נתעוררה כל אפשרות של עזיבת הקהילה ועלִיה לארץ הקודש.

השנים שעברו וחלפו, רק הרעו עם התוכנית משנות קדם. ככל שהתבגר והזדקן, כך כוחותיו נחלשו והאפשרויות לעלות לארץ הקודש הלכו ונתרחקו ממנו. מה גם שבשנים הללו נתפרסם בציבור ורבים שחרו את פניו ובקשו את עצתו וברכתו, ולשמוע ממנו דעת תורה, את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון.

בשנים האחרונות גם הרבנית בת נחלשה והזדקנה, כשבמצב כזה לא היה ניתן כלל לחשוב על נסיעה ארוכה ומסע מפרך שכזה, כך שכל התוכנית לעלות לארץ הקודש הלכה ונגנזה.

אך למרות כל זאת, לא הפסיק רבי שמריה להתפלל על כך שיזכו ה' לעלות לארץ הקודש יחד עם רעייתו, שיוכלו לקיים את המצוות התלויות בה.

*

השנה האחרונה היתה קשה ביותר עבור רבי שמריה. הרבנית, זו שעמדה לצידו בכל הימים, שבזכותה יכל לעסוק בתורה כל ימיו, ודאגה לכל צרכיו וגידלה את ילדיהם לתורה ולתעודה, ליראת ה' טהורה וקיום מצוותיה, חלתה ונפלה למשכב ממושך, ולקראת סוף השנה הלכה לבית עולמה, והשאירה אותו באלמנותו. בניו ובנותיו שהתגוררו בסמוך אליו עזרוהו רבות, ולאחר זמן אף ניסו לעוזרו לבנות את ביתו שנית, למצוא רבנית בעלת שיעור קומה, ובעיקר בעלת מידות טובות וגדושה ביראת ה' טהורה, אלא שלעת עתה לא נמצאה הראויה והמתאימה עבורו.

באחד הימים הרגיש רבי שמריה בהארה מיוחדת ורמז שרמזו לו, שתפילותיו התקבלו, ויכול הוא לעלות לארץ הקודש ולחון את עפרה. באותה עת הרגיש שתפילתו הועילה רק למחצה, שיעלה בלא הרבנית שעמדה לצידו כל הימים, שמנוחתה כבוד בעירם ומקומם. אחד מהאותות והרמזים שנשלחו אליו ממרום, היה שהאסון שפקדו במיתת רעיתו הרבנית ע"ה, הוא חלק מהזיכוך הנצרך בכדי לזכות לעלות לארץ הקודש. גם גדולת בנו בכורו, שיצא שמעו בכל המדינה כחכם מובהק ובעל הוראה, ומשמש כדיין בבית דינו, וידידו רב לו בכל מקצעות התורה הקדושה, היה חלק מהאות, שהוא זה שישמש במקומו ברבנות העיר, ויפה וגדול כח הבן מכח האב, שכוחו במותניו ויוכל להושיע את ישראל ולהעמיד הדת על תילה.

מאותה עת החל רבי שמריה בעבודה מיוחדת להכין את עצמו לעלות לארץ הקודש, כאשר לצורך כך העביר אל בנו בכורו את כל תפקידיו הרבניים, כך שיכל להתפנות להעפיל בדרגות ומעלות עמל התורה ויגיעתה, כראוי למבקש לבוא בשער המלך בארץ הקודש. לאחר כמה חודשי עבודה והתעלות, הרגיש שהגיע העת והשעה בו יוכל לצאת לדרכו, לזכות לעלות לארץ הקודש ולקיים מצוותיה.

כשנודע לבני העיר על תוכניתו של רבם להפרד מהם ולצאת לדרכו לארץ הקודש, בתחילה ניסו לדבר על ליבו להניאו ממחשבתו זו, לבל יעזבם וישאירם לבדם. אך כשראו שגמור עמו שעליו לעלות לארץ הקודש, בקשו ממנו שידחה את נסיעתו עד לאחר ימי הפסח הקרובים, כדי שיזכו להנות מזיוו ומקדושתו בימים הקדושים הללו.

אחיסמך היתום, שלמרות בגרותו שהיה כבן שלשים שנה, נשאר עדיין ביתמותו. מסיבות אישיות לא נמצא עבורו שידוך עד לאותו יום, וכשמו כן הוא, נסמך על אחיו היהודים, שמימי ילדותו שהוריו מתו במגפה, נשאר לבדו כשעובר מבית לבית וממשפחה למשפחה, ואחד מאלו שהיה מאיר לו פנים בכל פעם, היה רבי שמריה, שאליו היה דבוק ואחריו כרוך כל הימים. כשנודע לאחיסמך שרבי שמריה מבקש לצאת לדרכו, ביקש ממנו שיקחנו עמו, ובתמורה ישמשו בנאמנות כל ימי המסע ואף לאחר מכן.

רבי שמריה ניסה לשכנע את אחיסמך שמדובר בדרך קשה ורווית סכנות, אך אחיסמך לא הסכים לשמוע דבר על כך, ואמר לרבי שמריה כעין דברי רות לנעמי, אל תפגע בי לעזבך לשוב מאחריך, כי אל אשר תלך אלך ובאשר תלין אלין, המצוה הגדולה לעלות לארץ הקודש גם אני מצווה בה, והאלוקים שישמור על הרב, ישמור גם עלי.

כשראה רבי שמריה שהחלטתו איתנה, החליט לצרפו עמו לדרכו, כשחושב בליבו שאולי זכות זו שיקחנו עמו תעמוד לו שיזכה להגיע לארץ הקודש, וזכות ארץ הקודש תעמוד לאחיסמך שימצא בה את זיווגו הנכון ויזכה להקים בית נאמן בישראל ולדורות ישרים מבורכים.

*

באותם ימים היו מצויים שתי דרכים בהם ניתן היה לעלות לארץ הקודש, האחת דרך הים, בהפלגה ארוכה ורבת סכנות, והשניה, שגם בה מצויים סכנות וקשיים רבים, לעלות דרך היבשה, ללכת בדרכים לכיוון מזרח ולעבור ממדינה למדינה עד לטורקיה המשמשת כחיבור בין אירופה לאסיה, וממנה להמשיך דרומה דרך סוריא ולבנון בדרכו לארץ הקודש.

המעלה בהפלגה דרך הים היא, שאם הכל עובר כשורה, אין שודדי ים הלוקחים את הנוסעים בשבי, ואין סערות המטביעות את האוניות, כמעט ואין בה טרחה, אבל הסיכונים בה גדולים ועצומים. בקושי יש 'רוב' אוניות המגיעות בשלום למחוז חפצם, וכבר רמזו זאת חז"ל באמרם (קידושין פ"ב א'), שהספנים רובם חסידים, וכדברי רש"י שם, שפורשים למקום הסכנה, ותמיד הם ברעדה ומשַבְּרים לבם למקום.

לעומת זאת, הדרך היבשתית יש בה טרחה גדולה ורבה, מלבד תחילת הדרך שהוא במישור יחסי, מגבולות הארץ והלאה, רוב הדרך היא הררית, עליהם לחצות הרים גבוהים ורמים הקשים לעבירה ורכיבה, שבחלקם מצויים גזלנים ושודדים ושאר משחיתים, אלא שמעלה אחת גדולה יש בה, שאחת לכמה ימי רכיבה ניתן להגיע לעיר בה מתגוררים יהודים, לנוח מעמל ויגיעת הדרך, להתאושש ממה שעברו ולשוב לכוחות, ולאחר מנוחה להמשיך בדרך לעלות לארץ הקודש.

לאחר שרבי שמריה בירר את הסכנות והמעלות שיש בכל אחת מהדרכים, חישב כדת של תורה מהי הדרך שיש ללכת בה, והכריע על הדרך היבשתית, בעיקר מפני המעלה שיש בה, שניתן לנוח ולהתאושש מעול הדרך, ומה גם שבכל קהילה בה ידרכו כף רגליו, יוכל לחזקם לתורה ויראת ה' טהורה, שזכויות אלו יעמדו לו שיגיע בשלום לארץ הקודש.

יחד עם בני ביתו הכין רבי שמריה את הדרוש לו ולאחיסמך לדרך. כאשר בניו רכשו עבורו שני סוסים משובחים המתאימים לרכיבה בדרך ארוכה וקשה, וצררו באמתחותיהם ממון רב כפליים מכפי שנדרש, צידה לדרך של דברי מאפה יבשים הנשמרים לאורך ימים וכלים עם מים לשתיה ולשאר מצוות, ואף כל הנצרך עמו, החל מספָרים שיהיו לו לתלמודו, סידור וחומש, וכלה בשופר ומחזור, סכין שחיטה ומילה, ואף תכריכין לקח עמו שיהיו מזומנים לעת מצוא, וכמובן הטלית והתפילין שהיו כרוכים בסמוך אליו, וכשהגיע היום שנקבע ליציאה לדרך, נפרד מבני משפחתו ומכל אנשי הקהילה, ומלווה בברכתם יצא את העיר, כשמצטרף לשיירת סוחרים שפניהם היו מועדות צפונה, לכיוון אליו צריכים להגיע.

הרכיבה הארוכה לא היתה קלה לרבי שמריה, אך שמחה וששון מילאו את ליבו, הנה יוצא הוא מביתו לכיוון ארץ ישראל, ובפיו שבח והודיה על שנתן לו את הכח לצאת למסע ארוך זה והוסיף וביקש על העתיד, שיזכה להמשיך ולסיים את הדרך, להגיע לארץ הקודש בבריאות הגוף והנפש, בלא כל תקלה.

במשך כשבוע רכבו רבי שמריה ואחיסמך יחד עם קבוצת הסוחרים, עד הגיעם אל עבר העיירה 'פִּיֶרֶנצֶבִיָה' שבמחוז 'טְרֶיסְטֶה', בסמוך לגבול הארץ, בה נפרדה דרכם מהסוחרים, והלכו לתור ולחפש אחר יהודי המקום, שיוכלו לשבות אצלם בשבת קודש ולנוח ולהתאושש כמה ימים מעמל הדרך, עד שימצאו שיירה נוספת שפניה מועדות מזרחה.

יהודי המקום קיבלו את רבי שמריה בסבר פנים יפות ובכבוד גדול. ששון ושמחה היה להם על שנפל בחלקם וגורלם ביקורו של חכם גדול ונכבד כמותו שהדרת פניו וזקנו שכבר היה לבן וצח, העידה על חכמתו הגדולה בתורה ויראת השמים שבו. במהלך השבועיים שהתגוררו במקום, עורר רבי שמריה את בני המקום להתחזק בשמירת התורה והמצוות, וללמד את בניהם תורה, ושאף הם יקבעו עתים לתורה ובכך ישמרו את דבר יהדותם. רבי שמריה הציע בפניהם לחפש אחר חכם שיוכל ללמדם תורה ואף ידריכם בדרכה, ואף כתב עבורם מכתב מיוחד בו פונה לאחד מרבני איטליה שיבא לעזרתם למצוא את אותו אחד שראוי להעמיד הדת על תילה במקומם.

כשחלפו השבועיים יצאו רבי שמריה ואחיסמך למסע נוסף עם שיירה שרכבה מזרחה, וגם עמהם התקדמו מרחק דומה, כאשר לקראת יום השישי הקרוב, שבתו ביישוב נוסף, בו נחו מעמל הדרך ועוררו אותם לעבודת ה', וכשנמצאה שיירה המשיכו עוד בדרכם.

לקראת חג השבועות שמח רבי שמריה שהגיעו לשבות בעיר של תורה, ונתארחו בה בבית המרא דאתרא שהכיר בגדלותו של רבי שמריה וכיבדו ודאג לכל מחסורו. ולאחר מנוחה שוב יצאו לדרכם כשהזדמנה שיירה, כשבכל עת רבי שמריה מזכיר לעצמו ולאחיסמך על הזכות הגדולה והעצומה שנפלה בחלקם, שהמה הולכים ומתקרבים לארץ הקודש.

*

היו מקומות אליהם הגיעו רבי שמריה ואחיסמך, שכאשר רבי שמריה ראה את העזובה הגדולה שיש להם ביהדותם, חנו שם לתקופה ארוכה יותר, ולא חשב לעוזבם עד שלא ראה שדבריו עושים פירות ותושבי המקום עברו שינוי מהותי בכל אורחותם. היו כפרים ועיירות בהם התעכבו חודש ואף חודשיים, עד שראו שהשפיעו עליהם לטובה ולברכה, ורק אז יכלו להתחיל לחפש אחר מועד בו יוצאת שיירה מזרחה, לעבר טורקיה.

שנה שלימה ארכה להם הדרך מאז שיצאו מביתם ועד שדרכו רגליהם בארץ טורקיה, שממנה הרגישו כבר סמוכים ונראים לארץ הקודש, אך גם בה המשיכו במנהגם זה, שבכל מקום בו הגיעו ולנו, בדקו את רמת יהדותם וכיצד ניתן לעוזרם ולקרבם לאבינו שבשמים.

כפי שהוזהרו מראש שבטורקיה אסור ליהודים לרכב על סוסים אלא רק על חמורים, לפני כניסתם לטורקיה ביקשו מאחד מיהודי המקום שיחליף להם את הסוסים בחמורים, ומלבד עצם ההחלפה, עוד קיבלו סכום גדול שיכל לשמשם להוצאות הדרך למה שיצטרכו.

בעוברם בטורקיה ראה רבי שמריה עד כמה הכין ה' לו את מצעדיו, שבימי ילדותו למד ממלמד טורקי, כך שנקלטו בראשו מילים רבות בטורקית ששילב המלמד בטורקית תוך כדי לימודם, מבלי לשים לב, ובנוסף שה' כלכל את צעדיו ששלח עמו את אחיסמך, שאמו היתה ממקור טורקי, וכך הבין אף הוא חלק מהשפה, ועל ידי כך יכלו לנסות לתקשר עמהם ואף לדבר על ליבם לקרבם לתורה ויראת ה' טהורה, וככל שארכו הימים בהם חצה את טורקיה, למד עוד ועוד מילים בטורקית, כך שקלט ולמד את השפה, ויכל עוד יותר לקרב את בני ישראל המתגוררים במדינה זו.

המסע בטורקיה נמשך הרבה יותר ממה שחשבו, הרכיבה על חמורים איטית בהרבה מרכיבה על סוסים, שהחמורים ידועים כעצלניים ואיטיים, ומה גם שהדרכים הטורקיים אינם סלולים דיים, ויתרה מזאת, הדרכים ההררים המצויים בה, מקשים ומעכבים את הדרך בזמן רב נוסף. אך מעולם לא עלתה לרבי שמריה אפילו מחשבת הבל אחת של חרטה על היציאה לדרך. בכל הזדמנות היה חוזר ואומר שמודה לה' על שנתן בליבו את העצה והרעיון לצאת לדרך, ובכל עת היה מהרהר ומחשב עד כמה כבר הספיקו לעבור מדרכם הארוכה, מבלי לחשב כמה נשאר להם עוד, ומתפלל לה' שיזכהו להגיע לארץ הקודש לחון את עפרה ולקיים מצוותיה.

במהלך מסעם במדינה זו, ביקרו ונתעכבו בערים הגדולות והידועות, נפגשו עם רבניהם ודנו עמהם על הדרוש וטעון חיזוק. הם היו באיסטנבול, איסקידר, בליקסיר ואף באיזמיר, וכך הלכו והקיפו את טורקיה מדרומה, שזו הדרך הקלה יותר בחציית המדינה.

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

המשך מעמוד הקודם

החודשים שעברו עליהם בתוككי טורקיה הוועילה לרבי שמריה ואחיסמך שלמדו את שפתם, ולא עברה תקופה ארוכה, ורבי שמריה יכל לדרוש בציבור בשפה הטורקית, כך שדבריו עשו הרבה יותר פירות, והועילו לחזק את הציבור ולעורר בלבם יראת ה' טהורה.

*

כשכבר עברו וחצו את רוב מדינת טורקיה, הגיע לחלקו הקשה יותר לעבירה, להרי הטורוס מכוסי השלג, וביניהם הגיע אל עיר הנמל סיליפקה לשבות בה בשבת. בהגיעם לשם חשכו עיניהם. הקהילה היהודית המקומית סבלה מעזובה רוחנית נוראה. מיקומה המבודד יחסית יחד עם המחלוקת האחרונה שהיתה במקום כחמשים שנה קודם לכן, בה פגעו בכבוד התורה ועמליה, גרם שהדור הצעיר לא חפץ לעסוק בתורה, באמרם שאם לומדי התורה נתונים למשיסה וביזוי, מדוע שילמדו תורה, וכידוע שבגילאים הצעירים רובם ככולם עדיין לא לומדים תורה לשמה, ומחזקים את עצמם שאם ילמדו תורה יזכו לכבוד והדר, וכעת שראו שחלילה אין כבוד בתורה, מנעו עצמם מהתורה, וסופם שכמעט נשתכחה תורה מהם.

המציאות של עיר ואם בישראל שלא היה בה רב ובית דין קבוע, הביאה לתוצאות קשות ומרות ביהדותם של בני המקום והתבטאה במיוחד בחוסר שמירת המצוות. כשראה רבי שמריה שכך פני הדברים, החליט בליבו שישאר במקום אפילו לתקופה של כמה חודשים, עד אשר יצליח לשנות שם דבר, ולהביאם לידי שמירת התורה והמצוות כראוי.

בחודשים הראשונים לשהותו במקום, עורר רבי שמריה את בני המקום אודות החיוב המוטל על כל יהודי לקבוע עתים לתורה, והיא מהשאלות הראשונות שאדם נשאל לאחר אריכות ימים ושנים, ומה גם, שאם קובעים עת בכל יום ללימוד הלכה, מלבד מה שזוכים להיות בני עולם הבא מחמת עצם הלימוד, בנוסף זוכים שיודעים כיצד צריך להתנהג בכל יום ובכל עת ושעה. מלבד זה גם עוררם להזהר יותר במצוות היסודיות של היהדות, כשמירת שבת, כשרות וקדושת בית ישראל, דברים פשוטים אצל כל יהודי בעולם, שאצלם בשל בורותם הרבה לא היו ידועים.

כחלוף החודשים הראשונים החל רבי שמריה לראות שדבריו החלו לעשות פרי, ורובם ככולם של בני העיר קבעו עתים לתורה והשתתפו בשיעורים אותם מסר בפניהם בוקר וערב, וזאת מלבד שיעורים רבים שמסר בפני קבוצות רבות, כל אחד בדברים שהיה חשוב להם ובהם ביקשו להתחזק. שיחותיו המוסריים המתובלים במעשיות נאות משכו את הלבבות וקירבום ליראת ה' טהורה.

כשעבר חודש נוסף בו רבי שמריה חיזק את תושבי המקום והקרין עליהם מתורתו ויראתו הגדולה, הגיע למסקנה שמקום הניחו לו לגודרו, והיות ובעשרות השנים שחלפו עליהם שעמדו ללא רב ובלא מורה, רחקו מאוד מדרך המלך, ובכדי להעלותם חזרה לדרך עץ החיים, להאכילם מפירות התורה שיחיו לעולם ולנצח, יש צורך בעבודה רבה עד מאוד, על כן שוחח עם אחיסמך וסיפר לו את הדברים, והחליטו שמשמים שָלְחום לישוב זה שבו ישבתו, כדי שישארו כאן עוד לזמן רב, עד שיזכו להעלות את בני המקום על דרך המלך, שיעסקו בתורה ויקיימו את כל המצוות כדת וכראוי.

כשארכו הימים שרבי שמריה פעל רבות לחיזוק בני המקום, גדלה השפעתו הברוכה עליהם, עד שבאחד מימי חודש אלול באו אליו ראשי העדה ובפיהם בקשה גדולה, שיוותר על תוכניתו לעלות לארץ הקודש, ויקבע את משכנו בתוכם לאריכות ימים ושנים, וכנגד זה המה מתחייבים לשמוע לכל היוצא מפיו, ויתנו לו את כל הכח והשלטון של הרבנות, וישתדלו לעשות עבורו ככל שירצה ויחפוץ, העיקר שישאר עמהם במקומם.

בקשתם של בני העיר נגעה לליבו של רבי שמריה, והחל לחשב חשבונו של עולם, מה ה' שואל מעמו בשעה זו, האם עדיף שישאיר את בני הקהילה לאנחות, שבאופן זה ישנו חשש שיפלו שוב מהרה, וכנגד זה יזכה לעלות לארץ הקודש. או שידאג לבני המקום על חשבון מעלתו האישית, ויבטל את תוכניתו לעלות לארץ הקודש.

מסקנתו היתה שודאי ישנה עדיפות עליונה בהצלת קהילה שלימה והעמדתה בקרן אורה של תורה, והוא שוה עשרת מונים יותר מאשר הזכות לעלות לארץ ישראל ולקיים מצוותיה, אלא שלכאורה ישנה אפשרות לקיים שניהם, על ידי שיקבל את הצעתם לתקופה מוגבלת מראש של שנתיים ומחצה, בהם ישמש כרב המקום ובאותם שנים ינסה להשלים את המהפכה הרוחנית של העיר, ואף יכשיר מתוך בני המקום כמה תלמידי חכמים שיוכלו למלא את מקומו לאחר שילך, כך שבאופן זה יקיים את הכל, וישא תפילה לפני שוכן מרומים שירחם עליו ויתן לו חיים ארוכים שיוכל להספיק כל זאת.

*

עם תחילת השנה החדשה שבאה עליהם לטובה ולברכה, זכו בני העיר לרב חדש. החכם רבי שמריה שהתמנה לחכם העיר, החל להנהיג אותם על מי מנוחות, להעלותם על דרך המלך, כאשר יודע הוא שזמנו למלאכה והשלמתה מוגבל לשנתיים ומחצה. בעקבות התמנותו לחכם העיר, השפעתו הלכה וגדלה, כאשר בני העיר מבינים שכעת הוא קיבל את מלוא הסמכויות ויש ללכת לאורו ולדבריו.

בליל כל נדרי, לפני תחילת ערבית של יום הכיפורים, נשא רבי שמריה דברי כיבושין בפני העם, בהם עורר על כמה ענינים הטעונים חיזוק, ולאחר מכן החל לדבר על החיוב של כל אב ללמד את בנו תורה, ולהשגיח עליו שיגדל בתורה ויראה ובמעשים טובים ולעשות רצון קונו וחפץ צורו, ותוך כדי הדברים הכריז, שבמוצאי יום הכיפורים הוא פותח ישיבה בהיכל בית הכנסת, שהרוצה לזכות למחילת עוונות ולשנה טובה, יקבל על עצמו כעת לשלוח את בניו לישיבה שיעסקו בתורה ויצמחו חכמים בעלי תלמוד ואף ראויים להוראה.

זאת ועוד, הכריז רבי שמריה, על כל יהודי הבא ומבקש מה' 'זכרנו לחיים', יתבונן ויפשפש במעשיו, האם הוא עומד ראוי לחיים, האמנם עומד הוא בשליחות שמסר ה' בידו לגדל את בניו לתורה ולקיום מצוותיה, או שחלילה נותן הוא יד לפושעים, ומשחרר דרור את ילדיו שיגדלו בין שכניהם הגויים וילמדו ממעשיהם. גם מי שעד היום לא שת ליבו מספיק לחינוכם של ילדיו, יקבל על עצמו לשוב בתשובה שלימה ולהתחיל לשמור את בניו ולחנכם לתורה ולמעשים טובים.

כשאימת יום הכיפורים עליו, עמד רבי שמריה וסיפר לציבור את דבר החלום הנוראי אשר חזה בליל ראש השנה, שעליו אמרו שהחלומות הנראים בו, יש בהם הוראה כללית לציבור, כחלום פרעה שהיה בו הוראה על השבע והרעב שבא על כל הארצות באיזור.

וכך סיפר, בחלומי והנה אור לבן ומלא הוד, ובתוككי ההוד לפתע נראו שלשה אנשים הדורי פנים ניצבים עלי, זקניהם יורדים על פי מידותיהם, ובגדיהם הלבנים מבהיקים ומאירים כנוגה, ומראה פניהם כלפידים בוערים, ונראה עליהם כחכמי מעלה ויושבי על מדין, ואמרו בפני, שהמה רבני העיר בדורות עברו, שכל ימיהם העמידו הדת על תילה והדריכו את אבות אבותיכם בדרכי התורה והיראה, והנהיגום בדרכי העבודה ואורחות התורה, וכעת מה עלתה למקומם, שאם חלילה אין גדיים העוסקים בתורה, מהיכן ימצאו תיישים, והרימו עלי קולם בזעקה, שעלי מוטלת האחריות בעולם הזה ובבא, שלא יאבדו צעירי הצאן, ולא ילכו לרעות במדבריות ובמקומות קוצים וברקנים, אלא יעסקו בתורה וכך תשוב עטרת התורה למקומנו, ותבֻטל הגזרה הרעה העומדת על ראשי עם קודש.

וזה לך האות שחלום זה אמת ואמונה הוא, הוסיפו השלשה ואמרו, שמיד לאחר חג הסוכות יגזרו עליכם מלכות הרשעה גזירה ליטול את בניכם לעבודת המלך לצאת בצבא, ואם תקבלו עליכם לעסוק בתורה ולגדל את בניכם לתורה, תבֻטל גזרה זו מעליכם.

אחי אהובי, המשיך רבי שמריה את דבריו, לאחר החלום התעוררתי בבהלה ותפעם רוחי והיתה מבוהלת כל היום הקדוש, יום הדין, וכאשר עליתי על משכבי בליל שני של ראש השנה, אחר שהרביתי בתפילה ותחנונים, חזר חלום נוראי זה ונשנה אלי בליל שני של ראש השנה, ומאז לא מצאתי מנוח לנפשי ונפשי סוערה ומבקשת משען ומפלט מהדברים, ועל כן התחלתי לבדוק ולפשפש במעשי, ולראות בעקבי הצאן מה מעשיהם ובשל מה יצאה הזעקה מאת אדונימו.

ביום צום הריגת גדליה בן אחיקם, הלכתי לבתי התלמוד של צעירי הצאן, וראיתי כולם שקודים על תלמודם, משרים שכינה בישראל, הולכים בדרך הישר והטוב. אך בצהרי היום, בעודי עומד בשערי בית הדין, שמעתי נער מבקש מאביו לילך לבית ה' לחזות בנועמו, וכשאביו השיבו לחיוב ולברכה, נדמה היה בעיני שאין פני הנער מועדות לבית המדרש, ועל כן שלחתי את שליח בית הדין לראות לאן פניו מועדת, והנה שב ובפיו בשורת איוב, שאותו הנער עוות דרכיו והלך לגיל ולשוש עם ילדי הישמעאלים, ועל כך נשאתי קול בבכי וכינה, היתכן כדבר הזה, שמלבד מה שהנער הולך להתרועע עם נערי הישמעאלים וללמוד דרכם המעוותת כסל למו, שומע את שיחם ושיגם וסיגנון דיבורם המאוס והטמא, עוד הוציא דבר שאינו אמת מפיו ולקח את בית המדרש בכדי לחטוא ולהכשל, ה' ישמור ויציל אותנו מכל דבר רע ומכל מיני משחית.

כשראיתי שכך הם פני הדברים, וחקרנו ודרשנו היטב והנה חומה זו פרוצה בקרב הנערים, על כן אמרנו שבשלנו כל הסער הגדול הזה, ועלינו להסיר חרון אף ה' מעָמו, כשכל אחד יראה לפקח על בניו ובני ביתו, ויתנו אל ליבם לתור ולבדוק מה ילדיהם עושים בכל יום, עם מי הם מתעסקים ובמה עסוקים, מה מדברים ועם מי מדברים, ועל כל הורה מוטלת האחריות לדעת היכן ילדיו נמצאים ומה מעשיהם, ואשרי מי שיכול לשלוח בנו לישיבה לעסוק כל היום בעמלה של תורה, ואף מי שאין בידם לשלוח את בניו ללמוד בישיבה כל היום, עליו לראות שיבואו בערבים לעסוק בתורה, ואלו שאינם ברי הכי, ילמדו משניות או יקראו פרקי תהלים ותפילות לה', והוריהם ומוריהם יכניסו בלבם התלהבות לקיום המצוות ולימוד התורה, וישלחום לדבר מצוה כישמעאל שאברהם שלחו להביא את הפר לחנכו למצוות, וכאשר ילכו לדבר מצוה ופיהם ידבר חכמה, ויעסקו בתורה, תסור הגזירה הרעה מעלינו ומעל כל בית ישראל.

*

תפילת ערבית של אותו יום הכיפורים היתה מלווה בבכיות לרוב, כאשר כל בני הקהילה קיבלו על עצמם ועל זרעם דברי החלום וזעקת רבם, ומיד במוצאי היום הקדוש נזדרזו רבים להכניס בניהם לישיבה הקדושה שהקים רבי שמריה, ואחרים סייעו בידו להקים ישיבות צהרים וערב לנערים שלא יכולים לעסוק בתורה כל היום, כדי שגם הם יהא עמלם ושיחם ושיגם בתורה הקדושה, ורוח טהרה פשתה במקומם, וכאשר חלפו ימי חג הסוכות ובאה עליהם גזרת המלכות על גיוס הנערים לצבא המלכות, באורח פלאי בוטלה הגזרה ממקומם, וכמראה החזיון שראה רבם.

במהלך אותם השנתיים ומחצה שרבי שמריה קבע להשאר בעיר, העמיד תלמידים הרבה ועשה סייגים לתורה בתקנות חשובות להעמיד הדת על תילה, ושינה את פני העיר לחלוטין, שהפכה לעיר של תורה ועמלה עם קיום המצוות כדת וכראוי, שאפילו פשוטי העם קובעים עתים לתורה בכל יום, מגדלים את בניהם לתורה ובקיאין בהלכה כדת של תורה.

כשהגיע עת פקודה ורבי שמריה עמד לעזוב את העיר, כינס את כל בני העיר להפרד מהן ולברכם מקרב ליבו, פנו אליו כמה מתלמידיו שנקשרו אליו בכל נפשם באותם השנים, ולאחר שנפרדו ממנו בקול בכי ונהי, בירכו אותו בכל ברכות השבח והודו לו על הכל, ביקשו כמה מהם את רשותו לשאול שאלה המציקה להם זה ימים רבים, והיא, מדוע בכל אותם שנתיים ומחצה בהם קבע את משכנו בעירם ומקומם, חתם את שמו עם התואר 'ההולך ונוסע הנגבה, לארץ חמדה טובה', כאשר באותם שנים ברור היה לו שהסיח דעתו מנסיעתו זו עד שיתמו השנים הקצובות לישיבתו עמהם.

יקירַי, השיבם רבי שמריה, מעיד אני עלי שמים וארץ שגם במשך השנתיים ומחצה שקבעתי משכני עמכם, שלא הסחתי דעתי מעלייתי לארץ הקודש, ובכל יום התפללתי על כך שיזכני ה' לעלות לארץ הקודש ולקיים מצוותיה בקדושה ובטהרה, אך פליאה ממני היאך לא שמתם ליבכם לדבר הלכה הראויה לירא שמים, שלא יסתפק בקיום החיוב ללמוד הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום או פרש"י, אלא יקיים שניהם, ואילו הייתם מקיימים הלכה זו כתיקונה, לא היתה מתעוררת שאלתכם כלל וכלל.

רבי שמריה נפרד מכל קהילתו והמשיך עם אחיסמך בדרכו לארץ הקודש, וכעבור כמה חודשים נוספים זכה לקיים שאיפתו הגדולה הזו, וקבע את משכנו בצפת עיר הקודש, בחצר הקטנה שרכש בכספו שהביא עמו, ובחלקת ארץ זו זכה לקיים מצוותיה בשמחה רבה, כאשר מוסיף לזה את עמלו הרב בתורה שהיתה בדרגת קדושה גבוהה יותר, ואף דאג לאחיסמך להקים את ביתו, כשזוכה לשמש עוד כסנדק לבנו הנולד לו למזל טוב, ולאחר אריכות ימים ושנים עבר לעולם שכולו טוב, כשמנוחתו כבוד במורדות בית החיים בצפת, כאשר על מצבת קברו חרוט וכתוב, כאן נטמן רבי שמריה בעל החלומות, ובעת הרעש הגדול שהיה בצפת, אבד מקום קבורתו ולא נמצא עד היום בו יקיצו ישני עפר.

מנין בפרשתינו עפרש"י יכלו תלמידי רבי שמריה למצוא מנוח לשאלתם?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע פרשת תרומה

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י ידע אלימלך שהצוואה מונחת בתוككי הארונית של הסבא, כאשר הוא אמר שהיא מונחת בביתו. אלימלך ידע כן מדברי רש"י כ"ה כ"ז, עה"כ, "לֶעָמַּת הַמַּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיָן הַטֹּבָעֹת לְבָתִּים לַבַּדִּים לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן", וביאר רש"י, "לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים; לבתים. לצורך בתים". וכן מדברי רש"י כ"ו כ"ט, עה"פ, "וְאֶת הַקְּרָשִׁים תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת הַבְּרִיחִם זָהָב", וביאר רש"י, "בתים לבריחים. הטבעות, שתעשה בהן, יהיו בתים להכניס בהן הבריחים". מבואר בדברי רש"י, שכל מקום בו רגילים להכניס דברים, נחשבים כבית עבור אותו החפץ.

שמות הזוכים לשבוע פרשת שמות - וארא - בא - בשלח

הרבנים ו הבח"ח

אמונ"ר – קרית ספר – מנורת המאור, ב.כ.
ויטבת.א. – ירושלים – מנורת המאור, ב.כ.
חדמ.ר – מודיעין עילית – מנורת המאור, ב.כ.
חזקונ.מ.ב. – קרית ספר – מנורת המאור, ב.כ.
לומ.א. – ירושלים – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
קטמפ.נ. – בני ברק – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
הלכ.שטיין. – ירושלים – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
אחיסמק.א. – קרית ספר – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
בנמפ.ש. – מודיעין עילית – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
לומשטק.מ. – קרית ספר – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
חיממוז. – מודיעין עילית – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
קלין.ג. – קרית ספר – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
מאירז.מ. – בני ברק – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
חנבבד.ג.א. – ירושלים – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
פוזנא. – בני ברק – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
רידה. – ירושלים – יחי ראונן למורי"ר קרלשטיין זצ"ל.
נוטסמוז. – מודיעין עילית – משלי יעקב עדת.
אנגלרה. – בני ברק – משלי יעקב עדת.
ניעולל. – בני ברק – משלי יעקב עדת.
ליש.ב. – באר שבע – משלי יעקב עדת.
יהשע.נ. – בני ברק – משלי יעקב עדת.
כהנא. – קרית ספר – משלי יעקב עדת.
דמוי.ר. – ירושלים – משלי יעקב עדת.
מוצ.ב. – לונדון – משלי יעקב עדת.

ניתן לקבל כל שבוע את העלון בפקס או באימייל (ללא תשלום), בתוספת ה'סיפור ושאלה בצידו' בגוף כפול, על שני עמודים. המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או למייל ichudbchidud@gmail.com - עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר "תהלים עם מדרשי חז"ל", ב"כ.
עוד שני זוכים נוספים, כל אחד בספר "זאת הברכה – הלכות ברכות".
עוד שני זוכים נוספים, כל אחד בספר "הלכות צדקה"
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד בספר "הגדה של פסח – לחזות בנועם".

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים — מודיעין עילית - ארץ ישראל